УЈЧ

Књегиња **Јелена Петровна Константиновић**, у скромном оделу милосрдне сестре.

У 11. бр. »Жене« писали смо, како је ћерка краља Петра, на глас да је Србија заратила, похитала да своме народу у невољи од помоћи буде, и да је рањенике похађала и тешила и њихов анђео заштитник била. Хтели смо да донесемо слику књегиње Јелене баш у оделу милосрдне сестре, и пошто нема такве слике, на којој би била сама, то је доносимо у лепом друштву њене браће престолонаследника Александра и кнежевића Ђорђа, а у позади види се и лик славног војводе Путника.

НАРОДНА И УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Слике из београдских болница.

Минуле борбе између Србије и Турске затражиле су великих жртава са обе стране. Није било потребно гледати јунаштво српске војске на бојном пољу. Ко је видео српске рањенике могао се уверити и о јунаштву оних, који су се борили на бојноме пољу. Српски рањеници, које гледасмо у београдској болници, подносили су своје тешке ране без крика и јаука, може се рећи с одушевљењем.

Не кажемо то ми, него су лекари казали, који дођоше из разних европских држава, да врше човечанску службу, како их је задивило много што-шта и како су управо изненађени. Изненадило их је, што српски рањеници веома лако преболевају ране. Тумаче, да је то стога, што су српски рањеници здраве непокварене крви и што је њихово душевно расположење повољно. Нити им беше жао тих рана, нити су се страшили смрти.

Страни лекари били су изненађени са колико су пожртвовања и сестринске љубави српске жене и девојке из свију кругова вршиле болничарску службу. Жене из најугледнијих кућа нису се устручавале никаквих послова и неговале су свакога рањеника као рођеног брата.

Страни лекари запазили су и то, да је Србија за овај крвави рат набавила не само најмодерније оружје, него и најмодерније потребе за рањенике, те ниучем није било оскудице. Запазили су и то, са колико су љубављу Српкиње са свију страна похитале, и од свег срца доносиле рањеницима понуде, рубље и друге потребе.

Наше слике, што долазе за овим, приказују рањенике, болничарке и разне сцене из болнице.

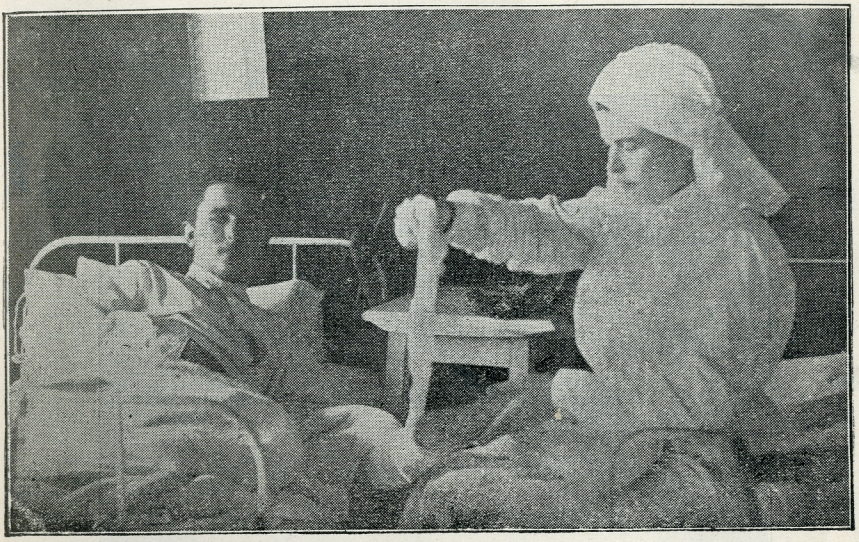

Госпођа **Мамулов** превија једног рањеника.

Рањеници и болничарке у болници београдској у школи код саборне цркве.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Српске болничарке.

Амбуланта у болници код саборне цркве.

Операција у болници код саборне цркве.

Из болнице осамнаестог пука.

Из болнице осамнаестог пука. — Десно Др. Еуфус Видерс из Кристијаније. Доле рањеници. Друго милосрдне сестре и болничари.

Рањеници и болничарке из болнице у Палилули.

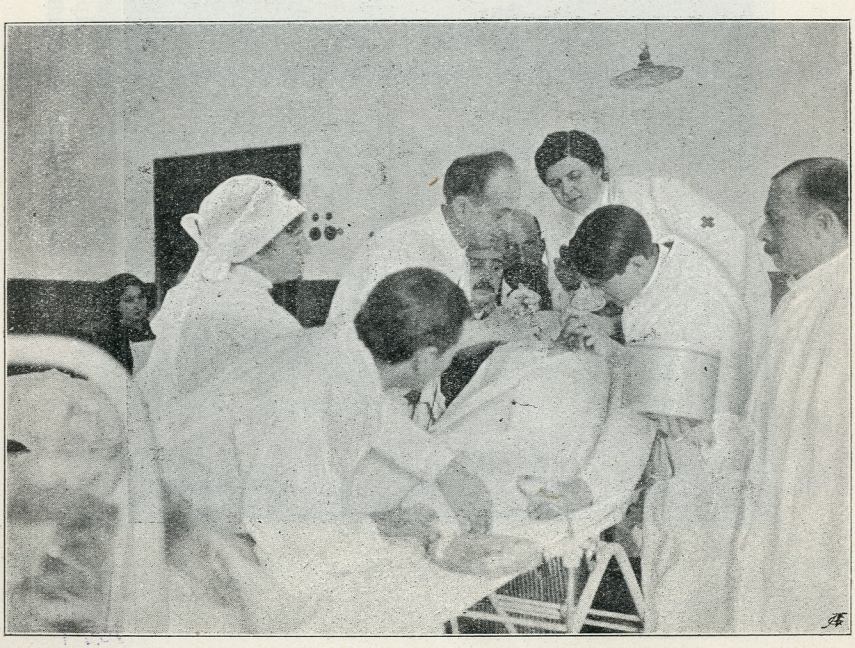

Операција у болници код саборне цркве.

Пб 3390
УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 57320

ГОД. III. БРОЈ 1.

ЖЕНА

МЕСЕЧНИ ЧАСОПИС ЗА ЖЕНЕ
ИЗЛАЗИ У НОВОМЕ САДУ
УРЕЂУЈЕ: МИЛИЦА ЈАШЕ ТОМИЋА.

Излази 1. сваког месеца. — Претплата за Угарску, Аустрију, Босну и Херцеговину, годишње 8 К.; на три месеца 2 К. За све друге државе 10 динара годишње — Цене огласа на 2., 3., 4., страни насловног листа $^1/_8$ стране 4 К. Осмина стране у самомелисту 2 К. 50 п — Рукописи шаљу се уредништву, претплата администрацији »Жене«, Нови Сад (Ujvidék). Појединн бројеви »Жене« стају 80 потура (један динар).

Ускрс српских вила.

Видех мому на пољу Косову,
Дивна слика, вилинског је лика,
Па преврће по крви војнике,
Србе тражи, љуте осветнике.
Неком осмех, неком воде дала,
Не би ли им ране олакшала.

Поздравих је: Здраво, српска вило!
И царство се твоје поновило!
Она збори: Нисам брате вила,
Није мене зора изродила;
Наше виле, што су негда биле,
Виловале у давној давнини,
Њих не зови, те су у гробови
Закопане на Голеш планини.

Гледам Голеш! Он ме мами, зове,
Да посетим вилинске гробове,
Ал' с' Голеша гробље нестануло,
По Голешу сунце попануло,
Све је брдо цвећем искићено;
Цвеће дивно, нигде невиђено.

Ал' то ми се само учинило!
Није цвеће оно шаренило,
Већ изашле из гробова виле,

Што су негда у песмама биле,
Рујне косе, сребрна одела,
Златних крили, а образа бела:
Цвеће биле загоркиње виле,
Па по сунцу коло ухватиле.

Очи трљам: Да л' сад ово снујем?
Гледам виле, чисто не верујем,
Па их молим да ми протумаче,
Шта ли ова провиђења значе?
Стаде коло несташнога чара,
А најлепша вила проговара:
Српска слава, та нас ускрсава,
Турска страва — нов нам живот дала.

Када јурну Србин својој мети,
Преко кланца и преко врлети,
Напред! Напред! посред боја љута,
И где има и где нема пута,
Па к'о вихор када сламку вија
Када јурну преко провалија,
Преко воде и преко мочари,
Да аманет вековни оствари: —
Тад се Турчин љуто запрепасти
И шта мога једно другом касти,
Већ да Србин нема такве моћи,
Него су му виле на помоћи,
Хитре виле пред Србима ходе
Па их воде, да их ослободе.

Српски војник на куршум налеће,
К'о да Турци на њ бацају цвеће,
Па кад нађе на препреке нове,
Пева, мислиш, иде у сватове!
А кад труба на јуриш затруби,
К'о да иде у загрљај љуби,
К'о да жури најдражијој мети
И к'о да је најслађе умрети:
Тад се Турчин опет запрепасти
И шта мога једно другом касти,
Већ да Србин нема такве моћи,

Нег' да су му виле на помоћи,
Да га оне у црну смрт воде,
Зато воде, да га ослободе...

И кад Србин сред крвавих рана,
Изнемог'о лежи сред мегдана,
Нити писне, нити усне стисне,
Нит' зајечи, нит' изусти речи,
Сретан осмех по лицу му руди —
К'о да лежи на мајчини груди!
И опет се Турчин запрепасти
Па шта мога једно другом касти,
Већ да вила рањенике снажи,
Меком руком да им боле блажи...

Од кад ново доба настануло,
Вилинско је царство постануло!
Свуд су виле, где слободу снују,
Свуд су виле, где у њих верују
Свуд су виле, где је снага јака,
И свуд виле, где има јунака.

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

—:—

Мање шкоди спотаћи се ногама, него језиком.

*

Што већма гладиш мачку, тим већма надиже реп.

*

Кад дође ветар, завитла прашину и ђубре; уређену калдрму не може да покрене.

*

Ми смо ништа. Оно за шта се боримо, то је све.

*

Ми смо у стању спречити, да се бара не устоји. А кад се бара већ једаред устоји, не можемо спречити да се у њој развије жабокречина.

*

Ђавола сликају црног; али кад год излази пред нас, ми га видимо у ружичастој боји.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА * БЕОГРАД *

Попадија.

С пролећа се доселио учитељ Петровић на своју нову штацију. Доселио се са женом и већ одраслом ћерком, а у лето, када је наступио школски одмор, дошао му је и син Јова, са богословије.

Донде је учитељева Јованка живела у добром пријатељству са Симком, која је била ћерка ондашњег трговца.

Када је Јован дошао о школском допусту кући, било му је у селу још све страно, и обрадовао се, што му је сестра стекла другарицу. На први поглед видео је само то, да је Симка здрава и лепа девојка.

Када се први пут разговарао с њом, врзао се разговор око ситница, које нису никога занимале. Симка је говорила веома мало. Тако је то било и други пут и Јован је стекао уверења, како је штета, што је та лепа девојка прилично туњава и ограничена.

Но укратко затим уверио се, да није ни туњава ни ограничена, него није марила да говори о стварима, које су биле толико ситне, да о њима, по њеном схваћању, није вредило говорити.

Она је читала редовно новине, била је претплаћена на српску књижевну задругу и прочитала је сваку књигу тога издања и по два пута. А и иначе је куповала годишње по неку књигу, а и узајмљивала је од познаница, кад је год могла.

Једнога дана дође сва узрујана код своје другарице и поче први разговор са Јованом.

— Јесте ли чули шта се догодило?

— Нисам чуо ништа особито.

— Шта?! Зар нисте чули, како су јутрос бележник и начелник изиграли општинаре? Општинари су морали да изгласају мало милом а још више силом оно, противу чега су сви из дна душе. Скршили су их, да прихвате предлог о куповању неких слатинавих спахијских пашњака, које им не требају и то по оно што не вреди. Ту се крије гадна шпекулација неке вармеђске господе.

Док је она о томе говорила, Јован ју је зачуђено гледао.

— Па то сте ви нека политичарка, каже јој. А говорите с толиким узбуђењем, као да се тиче вашега живота и смрти.

— Па зар се не тиче то и Вас? Неке су општинаре застрашили, некима нису дали да говоре, чак ни гласање није било правилно.

— Па кад је тако, људи ће се жалити.

— Ко да се жали? пита она. Они, који би хтели, не разуму. Крчмар Стеван, па и мој отац, кад видеше шта се ради, побегоше. Има стотину правила за крчмаре, којих се правила нико не држи, али коме се попну на врат, могу му узети дозволу. Са трговцима је исто тако. Сваки час могу доћи па прегледати, нема ли у дућану ствари, које могу по неким наредбама продавати само апотекари и дрогисте.

— Па зашто продају те ствари? пита он

— Зато што продају сви, па ако један тога нема, оставља га муштерија и иде другоме. А истражују те ствари само код оних, који неће с њима, а друге остављају на миру.

— То је зло, каже он.

— Наравно зло! Учитељ, дабогме, не сме, зависан је. Свештеник иако је на парохији прве класе, добија 150 до 300 круна државне припомоћи, па неће ни он. Сваки види зло и сваки се отреса, и нема никога да посаветује људе. То није право.

Он је ћутао. А она га после запита: А шта мислите ви?

Он слегну раменима: — А шта могу ја? Још сам богослов, тек ћу до године свршити. Нико ме не зна и не могу ништа.

Она га погледа и тужно и презриво.

Он обори очи, па мало после окрену разговор на другу страну.

— Не, не, каже она, да говоримо о озбиљним стварима. Како ви мислите о вашем будућем положају? Шта ви мислите радити кад свршите?

— Па да се прво оженим, каже он насмејано.

— Лепо али како ви мислите о дужности свештеника?

Он мало промисли и рече: Моја црква...

— Наравно! Да читате молитве. И крштавате и сахрањујете и већ тако даље. Али иначе, ван тога.

Он се збунио. Напослетку рече: Као грађанин? То ће се показивати у животу.

— Немојте тако, него да говоримо искрено. Пре неки дан била сам у варошици код брата. Тамо има као што знате два свештеника. Поп Пера и поп Паја. Ону свештеничку дужност, о којој Ви говорите, врше обоје. Служе службу кад је коме чреда, крштавају, венчавају, свете водицу. А што се тиче онога питања, о коме ја говорим, стоји овако: Поп Периним заузимањем и његовом помоћу створили су људи српску читаоницу, створили су српску земљорадничку задругу, он сад ради на томе, да се оснује зими вечерња школа за домаћице. Он у свакој прилици помаже свет саветом. Људи му иду са поверењем. За сваку поштену ствар заузима се. Бори се и против неправде у општини, жупанији и држави. Хвата се с бележником и начелником у коштац, када раде како не треба; он је оном народу отац.

А поп Паја улагује се оном бележнику, који тамо хоће да сатре народ и иде му на ручак. Њему је ништа да помаже сваку политику противу села и народа. Он мисли: сасвим је доста ако крштава и свети водицу. Како је иначе његовом народу, о том не води бригу. Каже: није свештениково да се меша у политику. Но то говори само зато, да не мора ништа и ниучем помоћи народу, али служи свакоме ко је на власти. Кад дођу избори, он је тамо где се купују душе, даје паприкаш и пои вином и ракијом. Кад га виде трезвенији људи, они говоре: — Ено га, оде и поп Паја на валов. И тамо је парохија прве класе, а власти су и њему израдиле државну припомоћ од 120 круна, ону припомоћ, која би требала по праву да иде само оним свештеницима, који су слабо наплаћени.

Као што видите, и један је свештеник и други

је. И ја сад вас питам: Хоћете ли ви да будете као поп Пера, или као поп Паја?

Он и опет поче да се извлачи: — Што да говорим унапред? То ће показати живот. — Али кад виде њено натмурено лице, додаде: Онакав као поп Паја ипак нећу бити.

— Фарисеј! узвикну она јетко. Зашто не кажете искрено: Нас на богослонији нису учили, да будемо прави пастири народа свога. Нису нас одушевљавали за народне светиње, да бранимо правду, па ма и настрадали за то. Него су вас учили, да не улазите у вртлог политике, а то значи: Буди покоран свему, што год натуре па ма и против закона. А зар то није политика, само ненародна политика?

Он се искрено зачудио: — Зар и то знате, пита, како је на богословији?

— Имам братића богослова, каже она. Кад нас посети, он онда прича.

— Па то је Иван, каже он. Онда се не чудим. Добар је дечко и добар друг и добар ђак, али је опште мишљење, да је немирни дух.

— Дакле тако говоре о њему. Волим што и то знам. Али би још већма волела да знам, како ви, господине, судите о њему?

— И ја оно исто што други. Добар и паметан дечко. И заиста ванредан ђак. Али нека пази кад дође у четврту годину, да не падне на испиту.

— А зашто да се чува, кад је тако ванредан ђак?

— Па тако, одговори он. Било је већ случајева да су баш најбољи ђаци настрадали.

— Ако уму самостално да мисле, јелте?! И ако се надају, да ће и они бити једном као поп Пера?

Он климну главом.

— А што климате само главом, кад то донекле и није ред? Зашто не кажете отворено, шта мислите о том неваљалству?

Он је ћутао.

* * *

За време одмора још су се неколико пута разговарали Јован и Симка. Говорили су и о другим питањима, о књижевности, о друштвеним питањима, а он јој увек каже: — Ви све једнако то па то.

— Како то, па то? пита га она. Ми о овоме још никад нисмо разговарали.

— То је истина, каже он. Речи су друге, али је дух исти. У сваком питању ви би да преврћете тумбе. У свему тражите крајност.

А она је у књижевним питањима тражила циља, у друштвеним питањима преображај и то коренити. Треба забацити све што се удалило од природе. Мора се напред!

Када је полазио у школу, говорили су дуже но обично. Она му се допадала, он је упознао у њој вредну девојку, бистра ума и отворене душе. Али су му њени назори долазили сувише претерани. Ако и није петролерка, мислио је у себи, на сваки начин мирише на петролеум. Таквом девојком не би био у стању да се оженим.

Али ма да се с таквим мислима растао од ње, ипак је цело време и сувише мислио о њој. Понекад му дође у мислима усред предавања или кад учи. Нарочито кад говори професор о неким питањима сасвим друкчије, но што говори она. Онда је се сети, па му и нехотице пређе осмех преко лица. И помисли: да ми је само једаред да чује и она какав је овде дух.

— А што се ви смејете, Јоване? Упита га у таквој прилици професор.

— Он није знао шта да одговори, но обори главу.

Она се помало љутила на њега и како ћу само да кажем, жалила га је. Није глупав, али изгледа страшно глупав, јер је необавештен. Васпитан је потпуно настрано. Није ни рђава срца, али шта вреди, кад он и не зна нашто му срце. Она је намеравала да га преобрази. Њој би говело, кад би се могло испоставити, да је имала на душу његову више уплива од целе богословске професорске колегије. Али до растанка њихова није приметила, да

је бог зна колико утецала на његово мишљење. Но било како било, и она је доста често мислила на њега. Али када је говорила с његовом сестром, није никада ништа питала, а сестра као да се заверила, није никада пред њом ни речи говорила о свом брату.

Јован није долазио о Ускрску кући, остао је да се спрема за испит. Али је одлазио на допуст његов друг Иван.

И кад је Иван полазио, рече му: — Можда ћу бахнути мало и до моје сестричине. Па ако видим твоју сестру да је поздравим.

— Поздрави је. А поздрави, молим те, и госпођицу Јованку. Кажи јој, да ми често долазе на памет наше препирке.

Иван се доиста одвезао неког дана у оближње село да посети свога стрица. И тамо је казао Симки: Поздравио те је Јован. Каже, да му често долазе на памет ваше препирке.

Она је лако поруменила. Било јој је мило, што се сећа њихових разговора. Захвали на поздраву, па онда стаде распитивати: Како он? Је ли још увек под папучом назадних мисли?

— Па да видиш, канда и није. Чини ми се, да је код њега или већ наступио преображај, или полако наступа. Сада већ чита листове, које до сада није читао. Кад се препиремо, не брани наше, али их и не напада. Да видиш, може још постати од Савла Павле.

Њој би неописано мило када чу те речи. Дакле је ипак имала утецаја на њега. Па онда рече: — Кад је тако, поздрави га и кажи му, да ми је мило што ме се сећа, а још већма што се сећа наших разговора.

* * *

Јован је свршио богословију и после испита дошао кући. Када се први пут састао са Симком, било је: Добар дан! Како сте? И: Како ви? па онда заћуташе.

Одједном је пита: — А како поп Пера?

На мах се откравила: — Поп Пера брани народ колико год може, каже весело.

— Мило ми је, а поп Паја?

— Маните! Довео је ствар дотле, да га већ и не примају у куће... — А како ви сад мислите?

Он као да је једва дочекао то питање: — Ја сам се тврдо решио, да учиним све што могу, не би ли био као поп Пера?

— Бићете, зацело ћете бити, само ако хоћете! вели му она раздрагано и пружи му руку. Ја сам и ово дана говорила с мојим братићем, кад је био овде. Говорили смо и о вама. Он каже, да сте се потпуно променили.

Њему би мило, што је разбирала о њему. И онда га дохвати она чежња, која је живела у грудима његовим читаву годину дана. Њен стисак руке даде му снаге и он је упита: — А хоћете ли да ми помогнете, и да будете увек и увек уз мене, да бих насигурно могао постати као поп Пера.

— Охо! измаче јој се са усана. Била је истински изненађена.

А он је наставио: — Оно што су ми говорили кадшто моји бољи другови, није се лепило за мене. Када сте ми оно исто говорили ви, није ме ни то одмах освојило. Али када сам доцније мислио о своме позиву, било ми је све јасније, да не могу, не смем и нећу друкчије, но онако како сте ви истицали. Беше ми срамота, што сте ме познали онако малодушна и неодлучна. И што сам се већма учвршћавао у томе, да будем заиста као поп Пера, ја нисам могао то да замислим друкчије, но да сте уз мене ви, увек ви. И дође ми страховита помисао, да гледам уз себе другу, која ће ми можда говорити: Зашто ми нисмо у друштву са господом? И зашто их не молиш да ти израде припомоћ?

Он се загрејао и говорио топло. Био ју је скоро сасвим освојио, али му она напослетку рече: — А знате ли ви, да се ми и не познајемо довољно, а да би могли разговарати о тако важној ствари?

Онда ју је замолио, да јој сме чешће долазити, да се боље упознају.

Она му је то дозволила, али су већ онда обоје осећали, да је ствар већ — свршена.

* * *

Он је ускоро добио парохију у оближњем селу и венчао се са Симком. На дому је живео лепо, и био задовољан, али у селу није било онако, како је очекивао. Почео је у свему као попа Пера, али се народ није према њему понашао, као оно према поп Пери.

Пре тога био је у том селу поп Ненад. А поп Ненад био је као и поп Паја. Само је на жалост и поп Ненад у прво време био добар. Бар изгледаше да је добар, па је полако преврнуо. И како изгледаше, сада поп Ненадове грехе каје и он.

Он је то осетио, и колико је пути болно уздахнуо: — Зашто су тако неповерљиви према мени? И чиме им могу још доказати, да нисам претваралича и да не мислим да их поведем, па напустим.

Он је погодио прави узрок њиховом неповерењу. Поп Ненад их је заиста повео па напустио. И кад он оде у противнички табор, онда су им се тим јаче светили.

Она га је тешила: Христа су разапели на крст, па се није жалио. Ми треба да издржимо, па ћемо видети докле то може трајати. Напослетку буди и сам, само нека ти је савест мирна.

Она је била нешто одлучнија од њега и у прво време прозвали су је: луда попадија. Казивала је сваком истину у лице немилостиво. Када је једном бележник дошао са среским начелником, да господина свештеника озбиљно опомену, нека пази шта ради, јер овако може да настрада, он се позивао на своја грађанска права, а она је планула сред толике њихове дрскости и показала им је врата.

Стање је било несносно. Он је у општини и на сваком месту савесно и отворено стајао уз народ, а тај народ је великом већином гласао против њега. Бележник се у таквим приликама само злобно смешио. Он иде први на гласање онде где треба. Његови иду устрану. После таквих догађаја

долазио је увек скршен кући, и очајно је узвикивао: — Какав је то народ?

И да у таквим часовима не беше његове Симке да подели с њиме бол и да га подигне, ко зна како би се свршило с њим. Једном приликом кад му је било најтеже, она је нашла праву реч и казала му је: Твој господар Исус Христус и умр'о је, а није дочекао признање народа, а ти би хтео да освојиш све, чим се појавиш!

Звао га је чак и владика. Говорио је, како му је долазио чак и велики жупан и тужио се на целу српску православну цркву, која трпи на свештеничким местима хајдуке. Тужио се и на попадију, јер попадија не може да буде петролерка, а да сенка тога не падне на попа, с попа на владику и на целу цркву.

Онда му је прекипело. Кад је владика почео да га коре, био се спустио, али кад је дирнуо „њу", онда се исправио: — Желите Ваше Високопреосвештенство да се раставим од ње?

— То не, рече владика брзо.

— Или да је бијем?

— А ко то тражи од тебе? Треба да је посаветујеш. Управо да ти постанеш друкчији, па ће онда и она.

Био је ваљан свештеник и владика није могао да пређе границе савета, па му је говорио, да је то најбољи доказ, колико је претеран, кад ето ни народ његов не може да га схвати. Ти једно, а они друго, рече му.

Тада се свештеник сетио оних речи његове жене и рече му: — Ја не желим да гледам успех мога рада очима својим. Ни Христос то није дочекао. Ја држим, у томе нам је промисао божија дала примера.

Владика се у онај мах сетио на пилата и рече: — Ја перем руке своје! И онда је почео мало блажије говорити. То је охрабрило свештеника и он рече: — Не могу да браним неваљалства! Не могу да напустим интерес бедних и потиштених. И баш зато, што су скоро сви напустили онај народ, ако

га напусте и свештеници његови, такве би свештенике требало обријати.

— Видим да си занешењак, рече му владика, и видим да ћеш рђаво проћи, само не тражи од мене да ти помогнем.

Па ипак на крају поп Јован није рђаво прошао. Вара се ко мисли, да ће народ његов поћи за неким, па ма то ко био, већ на прву реч. Народ су већ сувише змије пиле, а да се не би бојао и голубова. Али кад народ поверује некоме, онда он мење у руке онога коме верује, не само поверење своје, него и живот свој.

То је полако искусио и поп Јова и онда су му веровали слепо. Веровали толико, да су, а да се и не промишљају, усвајали сваки предлог његов. Веровали су му толико, да је већ и њему било криво, па им је говорио: Ама људи и браћо моја, ја сам тако смислио и држим да је добро, али промислите и ви, можда ћете наћи што боље, јер и ја сам слаб човек, па могу и погрешити. Али су му они говорили: — Кад сте ви нашли да је добро, немамо куда да лутамо. Ми смо се уверили, да ви идете куда треба.

Попадија је још испочетка била с парохијанима као с браћом. Кад јој муж није код куће, она их уводи у чисту собу и посади у наслоњаче. Они се снебивају, извињавају да су им кањаве чизме, али им не помаже! Каже им: Коме ћу ако не вама, да отворим најбољу собу?

Волела је да понуди свакога, али не вином и ракијом, јер тога не беше у њиховој кући. Нудила је слатким и чашом воде.

Људи су се испрва снебивали. Шта ће им то? Нису они деца да једу слаткиша, па онда пију воде. Сима Обренов од кад се зна, није никад пио воде. Држао је да вода није добра ни у ципели, а не у желутцу. Но једном ипак није могао да одбије, узе кашичицу слатког и испи по чаше воде. И онда је неколико дана говорио по селу: — О људи, људи, баш јој хвала! Давно сам заборавио, како је то кад се пије вода, сад сам опет пробао, па да видите,

није тако ни рђаво. Може се сасвим лепо пити. Па и ако се није окануо сасвим вина и ракије, ипак је пио и воде.

Још мало, па су полако навикли и вармеђаши и владика и сви, да поп Јова — тако. Нити су више покушавали да га преврну, нити су га оговарали, него су се научили, да он иде само правим путем. Па су заборавили чак и то, шта је све о њима говорила луда попадија, и почеше опет да разговарају с њом.

А она им каже: — Ју, наопако! Немојте, молим вас, јер шта ће казати свет, кад види да се ја с вама разговарам?

— Ви се увек шалите! кажу јој с киселим лицем.

А она одговара: — Верујте, не шалим се, него гледајте да се поправите. Зашто нећете да будете пријатељ овом бедном народу?

— Како ћу да се поправим, и шта да радим? питао је једном један млад свештеник из околине, коме је исто то рекла.

А она му рече: — Оставите се пића и картања. Јер који свештеник има ма и најмању страст, занемарује дужност и чим не живи примерним животом, онда га имају и рукама све власти, и онда он поред најбоље воље не може с народом својим. И коме никад није доста, тај је пропао.

Њен Јова је обожава. И често јој говори: Није тешко носити ни крст, кад си ти уз мене.

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

—:—

Бедан је ко тражи смрт, али је још беднији, ко се боји смрти.

*

Ко за своју драгу не би био кадар умрети, не вреди њена пољупца.

*

Какав си по изгледу, сваки види, али какав си у ствари, врло мало њих виде.

Како грешимо према деци?

Брижљиве матере све већма очајавају, јер већ не знају шта ће с децом. Осећају, да телесни и душевни развитак њихове деце не напредује онако како би оне то желеле. А деца иду вредно у школу, уче толико, да је већ и матерама тешко, а данашња школа полаже велику важност и на телесни развитак, и помаже тај развитак путем гимнастике.

Па опет зато брижљиве матере опажају да није све у реду. Деца нису здрава као што би оне желеле, а и у душевном погледу нису задовољне. Нешто им је чудно код те деце, и ако не знају увек, или неће да признају шта је то чему замерају. Деца знају веома много, изучила су силне књиге, а опет није све у реду. Када би хтели отворено да кажемо оно, што матере неће да признају, морали би рећи: Та деца више, много више уче и знају од прећашње деце, али нису паметнија, но што су била деца прошлих нараштаја. Ова тврдња изгледа мало чудновата, али она престаје бити то, чим се сетимо оне наше српске пословице: — Учен и мудар није све једно.

Кад говоримо са многим нашим ратаром и занатлијом, који су једва свршили што више од основних школа, и прочитали врло мало књига, ми се морамо често чудити, колико је у њих духа и здрава схваћања. И онда нам долази мисао: — А какви би већ били ти људи, да су учили средње, па и велике школе?! Ко зна. Може бити да би били ученији, али мање мудри.

Када се сетимо наших старих, који су учили доста мало школа, или чак никаквих школа, наћи ћемо у њиховим редовима људи, који су умели да се нађу у животу и створили много корисног и доброга.

Нема сумње да таквих људи има и данас, и ти много више вреде од оних старих, јер су наоружани великим знањем. И нико паметан неће и не може се борити против науке, али на жалост морамо признати, да с том науком нешто није у реду. Она нам не пружа у довољној мери оно, чему смо се надали од ње.

Већ се доста давно чује узвик, да је школа претоварила децу, да је терет, што га данашња школа товари на децу, сувише велики, и да под тим теретом пате деца умно и телесно.

Данашње знање је много пространије од оног у прошлим временима. Али ићи за тим, да модеран човек буде наоружан са целокупним знањем свога века, није могуће. То је знање толико огромно, пространо, да је потребно, хтели не хтели, све јаче парчати струке. Али и ван тога може се рећи: Од онога што човек данас може да научи, треба много мање да научи у ранијем добу, но што данас учи, а много више у доцнијем добу. Данас је потребно да људи (овде разумем и жене) стално прате развитак науке, која им је потребна, јер с оним, што науче у школи не могу постојати. Али на жалост видимо, да многи, врло многи, остају при оном што су у школи научили, јер им је школа огадила учење и онда они не могу да буду оно што би требало, јер данашња школа, ма колико да претовари децу, није у стању да им даде ону науку, која им је потребна за живот.

Иначе данашња основна, средња и виша школа није у стању постићи то, да деца довољно сваре оно знање што га добијају у школи. Њихово учење није доста темељно и не може то да буде. Ко сувише нагло и много једе, није у стању да правилно вари. А то је исто и са умном храном. Ни од желутца, ни од мозга не може се тражити сувише много.

Бива, да је у неког необично јак желудац, па и мозак, и ти савладају и сваре и претерану храну. Али школа и њена наставна основа не треба да се односи на изнимке и на мањи број. Него напротив, наставна основа треба да је таква, да сав материјал може да савлада огромна већина деце, а тек изузетци ако заостану.

Деца треба да уче не само оно што је прописано, него треба да уче добро памтити, добро сравњивати, добро се изражавати. Деца треба да уче правилно мислити, те да са сваке стране употребе оно што су научила. Но ако морају да савлађују у

првом реду онај претерани материјал, не остаје им ни снаге ни времена, да га прекувају.

Доктор Хуго Швертнер бечки лечник, који се бави искључиво срчаним болестима, писао је и о нервози у школи и исписао је тешку реч, да реорганизација данашњег школства и педагогије није могућа, док та ствар буде искључиво у рукама професора, а не и лекара. Јер професори не разуму довољно душевну физиологију детета. Они мисле, да ће све изгладити ако повећају број часова за телесну вежбу и дају деци дозволу за шпортове, али се љуто варају,

Наша деца, како то доказује поменути лекар, пате од нарочите врсте неурозе (Angstneurose). Нека деца под утиском те неурозе постају чак и самоубице, а нека деца душевно заморена не долазе ни до каквог циља. Може се рећи, да наше данашње школе управо одгајају ту неурозу. Код те ћете деце опазити „висока леђа", опазићете да су „невешта", малокрвна и почну неправилно да расту. Имају одвише дугачке ноге и уске груди.

А то долази отуда, што та деца много више седе, но што то могу издржати њихова леђа. Место да им се мускули очвршћују, леђа им се отпусте, а ртењача им се криви. Школа и кућа потпомажу једно друго у томе злу. Јер кад школа отпушта заморену децу кући, онда кућа гради од зла горе, и обучава децу музици, страним језицима; дете седи још више и тиме је дете толико претоварено, да иза тога морају наступити рђаве последице. Нити дете остаје при јелу у миру онолико колико би требало, нити довољно спава. А када заморена деца даље раде, наступа споменута неуроза, која се нарочито код малокрвне деце показује у форми „лењости", „расејаности" и „ослабљеног памћења".

То је онда код испита од рђавих последица. Таква деца рђаво пролазе код испита, не зато што су рђаво приправљена и не знају, него што пате од неурозе. Ко закида од сна, да би могао учити, тај обично одгаја у себи неурозу. Обичан дечко у средњој школи, који стрепи да не заостане, почиње да страхује, тај га страх гони, не да му мира, осећа се необично бедан,

па неки долази чак дотле, да меће руку на себе. Многи криве после због тога професоре, али нису поједини професори криви, него је крив целокупан систем, начин, по коме ми данас образујемо и васпитавамо децу. Док још при лекарским операцијама нису познавали данашњу антисептичну методу, те се свака рана гнојила, те је и најмања озледа могла да буде смртоносна, нису били лекари криви, јер је она метода оперисања била у оно доба савремена. Али у питању образовања наше деце, не можемо више казати, да је данашња метода још увек савремена, јер нас данас физиологија мозга довољно обавештава о вези, у којој стоји умна и телесна снага и о штетним последицама, када се претовари и премори та снага. И докле ћемо још да поправљамо старе отрцане таљиге, кад би могли да набавимо аутомобил?

После ових излагања ми немамо шта да додамо. Мудре матере знаће шта треба да раде, да не граде од зла горе, док не дође време да набавимо онај „аутомобил“, о коме је овде реч. —ат—

Женскиње и њихово изборно право у Угарској.

Било је разговора о томе, и било је наде, и било је министарског обећања, да ће женскиње у Угарској добити право гласа. Ако и не све, а оно бар неке. Зато нека буду с тим задовољне. Но кад је влада поднела пре неки дан законски предлог о изборном праву, о женскињама нема у том законском предлогу ни спомена. Код женског света, које се брине о овом питању, наступило је велико разочарање.

И опет се показало, шта вреди министарско обећање.

У Угарској постоји Савез женских друштава — мађарских — и Савез феминисткиња. Та су се друштва борила за женско право гласа, нарочито феминисткиње.

Ове године у августу месецу биле су изненађене, кад им је дојављено, да се угарски министар-председник Лукач јако заузима, да се новим законом осигура и женскињама право гласа, и да би волео, да у тој ствари говори и преговара са управом поменутих женских друштава.

Изасланице женских друштава отишле су му. И било је при тељу и чоколади дугих разговора о том питању. Женскињама је унапред дојављено, да нема времена за дуге погодбе, јер опште право гласа не могу добити, јер га неће добити ни сви мушки. Та ствар мора ићи постепено; зато нека поднесу предлог, који ће влада моћи усвојити.

Савез женских друштава поднео је министру-председнику меморандум, који је био веома скроман. У том меморандуму тражиле су за прво време.

То право да добију: Све учитељице, професорке и све друге, које су свршиле фармацију, медицину, технику и друге струке на великим школама. Све чланице женских друштава, све женскиње које је самостално, и све које је чиновник у државној и приватној служби, и свршило 4 разреда средње школе. Даље све матере у породици, које су свршиле 4 разреда основне школе.

По овоме би од 4 милијона одраслих женскиња у Угарској добило бирачко право нешто преко 200 хиљада.

Министар-председник одговорио је, да не може усвојити тај предлог у целини. Него ће пристати, да се даде изборно право само оном женскињу, које је свршило велику школу и уз то и учитељицама. Затим и оном женскињу, које је економски самостално, па и оном, које је било у државној било у приватној чиновничкој служби.

Но осим тога је изјавио министар, да би желео, да и оно женскиње добије бирачко право, које није споменуто у меморандуму. По његовом мишљењу, треба да добије бирачко право и оно женскиње, које самостално води занат, ако уз то плаћа извесну порезу, која се тражи од занатлија.

Код нас није у реду да женскиње љуби мушкога

у руку, па ма то био и министар-председник. А изасланице савеза женских друштава, мал' те не пољубиле биле министра у руку, да је могло бити.

Али не тако феминискиње. Оне су тврдиле, да је онај меморандум савеза женских друштава био млак, а захтеви и сувише скромни. И затегоше жицу. И приликом преговора, што су текли у националној касини са министар председником и некојим посланицима, оне су гледале што више да откину.

Изгледало је, као да је ствар сасвим свршена и да ће женскиње у Угарској добити право гласа, само треба још да се реши које?

А кад тамо, од свега не би ништа. Министар је у оно доба сигурно имао рачуна да мало покаже своје слободоумље, управо не да га покаже, него тек само нешто да каже у том правцу.

Сад кад је министар поднео у сабору законски предлог о изборном праву, узео је половини мушкиња изборно право и целокупном женскињу.

Ипак је „учтив" човек. Кад већ нема у законском предлогу ништа, а оно бар да каже неку реч у образложењу, о женском праву гласа. Бар да се извини, што није одржао реч. И образложење, које се односи на то, гласи: „Овај законски предлог жели, да даде бирачко право само мушкињу. Али то не значи, да ова влада потцењује јавни рад женскиња. Ова влада полаже на женски јавни рад врло велику вредност, нарочито што се тиче бриге око напредовања и развитка и заштите женскиња, а исто тако полаже велику вредност да женскиње води бригу око хуманитарних установа. Влада очекује и уверена је, да ће женске на том пољу не само помоћи друштвени развитак, него да ће припомоћи, да се и административан рад развије у модерном правцу. Читав правни развитак у Угарској доказује, колико је у овој држави жена поштована. Али у овоме времену, када се ради на томе, да се велики број мушких бирача уведе у своје политичко право, није саветно давати и женскињу право гласа и увлачити жену баш сад у политичку борбу, јер би тиме женскиње само изгубило. Нису још изглађене ни супрот-

ности, које постоје у економској конкуренцији између мушкиња и женскиња, па не би било добро заоштравати ту конкуренцију на политичком пољу. Осим тога нису се наше прилике још сталожиле, па би било тешко наћи праведно мерило, цензус, за женско право гласа".

Као што се види, они комплименти министрови на почетку мотивације требали су да поласкају женскињу, па да се с тим задовољи. А и то и све друго у мотивацији, што се односи на женско питање, сасвим је бедно, празно, безначајно. Зар ако је женскиње дорасло да ради на друштвеном пољу, на пољу хуманитарном, па да ради чак и на модернизирању администрације, зар онда да не буде кадро, да гласа? Министар је додирнуо економску конкуренцију између мушкиња и женскиња и довео то у везу са женским правом гласа. Па шта значи то? Не значи ли то, да женскиње у тој борби остане без оружја? Зашто не даду право гласа ни свима мушкима? Сигурно зато, да она друга половина може лакше да доноси законе у своју корист. Зато није ни женскиње пуштено упоред, јер они који данас ведре и облаче, неће напретка, јер је њима у овој трулежи добро и пријатно.

Влада спомиње и то, да би било тешко наћи за женскиње праведан цензус. То је истина. Шта више, праведних цензуса и нема, па да би влада могла да бира. Има само једна праведна мера, по којој се може, а то је равноправност. Што једноме даје право гласа, то исто треба да даде и другоме. Где год право гласа није опште и једнако, тамо је сваки цензус „тежак" и неправедан.

Из овог владиног предлога о бирачком праву видимо, како се влада боји сваке јаче промене и удешавала је тако, да и после новог закона улазе стари, данашњи политичари у сабор. А њих смо видели. Подижу само порезу, остављају старо зло и нису донели ни један једини модерни закон, који би коренито хтео да почисти данашњу трулеж, било друштвену било политичку. Од таквих људи није се ни могло с правом очекивати, да женскиње добије право гласа, па уђе и у сабор. Где год су до данас жен-

скињу отворена врата сабора, оно је показало, да води бригу о својој кући и својој деци, и тражи здравије стање.

Али шта мора бити, доћи ће. Не могу онакве празне мотивације одржати данашње труло друштвено и политичко стање, па ни спречити да у кратком времену не дође и женскиње до свога људског права.

К. М.

Пророк песник о Косову.

Ове године, некако пред сам косовски рат, издала је београдска књижара С. Б. Цвијановића свеску песама. Те су песме изашле под насловом: „*Нове песме*“, а спевао је М. М. Ракић, који је био српски конзул у Приштини, у близини Грачанице цркве и онога места на Косову Пољу, где је била најжешћа битка 1389. године, и где погибе цвет српске и турске војске и оба цара: српски Лазар и турски Мурат.

У тим новим песмама има и песма о Косову. Прва се односи на то, а на крају књиге има нарочити одељак: На Косову.

Ова се књига допала чим је угледала света. Из тих је песама провејавао живот и осећаји.

Како пева М. Ракић о друштвеним питањима, доказује најбоље његова песма под насловом:

Обична песма.

Наша је љубав била кратког века,
Тренутак један — тек годину дана,
И растави нас нагло судба прека
Без уздисаја, без суза, без рана.

У свађи нам је прошло пола дана,
У помирењу мучном, пола ноћи.
И бежао сам из нашега стана
Тражећи мира у пољској самоћи.

Но то је било само кратко време,
Па постадосмо туђи једно другом,

И гледасмо се у ћутању дугом
Тупо, к'о сито дете шећерлеме.

И тако све је прошло, и ја сада
Не могу клети небо ни судбину,
Ил, с песницама стиснутим, пун јада,
Проклети жене или подлост њину.

Па ипак да си само каткад знала
Велики кобни огањ душе ове
И силну љубав што ништи ко хала
Све друге мисли, и наде и снове;

Па ипак да си само каткад хтела
У заносу, и сличну мекој свили,
Да кажеш нежну реч из срца врела:
И ми би можда дуго срећни били!

А сад полако тече ово време,
Постасмо тако туђи једно другом
И гледамо се у ћутању дугом
Тупо, к'о сито дете шећерлеме.

Но песника је, види се, највећма занело Косово. Он гледа у Грачаници цркви икону Симониде, којој су Арнаути ископали очи. То није само Симониди. Онде је описана управо сва суровост арнаутска, њихово тлачење свега што је српско. Он гледа Газиместан, где су се пре пет стотина година сударили српски и турски барјаци и где су барјактари сарањени.

У песми на Газиместану, као и у другим песмама, песник предвиђа да тако не може остати, и предвиђа љути бој, друго Косово, а у себи је начисто с тим, да у том новом Косову хоће да учествује и он. И он се заверава:

„Ја ћу дати живот, отаџбино моја,
Знајући шта дајем и зашто га дајем".

То није ко онај славан римски песник, који је певао: Слатко је мрети за отаџбину, па код Филипија бацио штит и побегао. То је песник, који је

одржао реч, и кад дође дан да се ослободи Косово, оде међу најстраховитије борце, у комите.

Вредно је осврнути се на те песме, које су изашле из душе, које приказују праве осећаје, јер је таквих песника и у других народа врло мало.

Ево ћу да изнесем и другу песму, о којој сам мало час говорио:

Симонида.

(Фреска у Грачаници).

Ископаше ти очи, лепа слико!
Вечери једне, на каменој плочи,
Знајући да га тад не види нико,
Арбанас ти је ножем избо очи!

Али дирнути руком није смео
Ни отмено ти лице, нити уста,
Ни златну круну, ни краљевски вео
Под којим лежи коса твоја густа.

И сад у цркви, на каменом стубу,
У искићеном мозаик-оделу
Док мирно сносиш судбу твоју грубу,
Гледам те тужну, свечану и белу;

И кад звезде угашене, које
Човеку ипак шаљу светлост своју
И човек види сјај, облик и боју
Далеких звезда што већ не постоје,

Тако на мене са мрачнога зида,
На почађалој и старинској плочи,
Сијају сада, тужна Симонида,
Твоје већ давно ископане очи...

Песма: На Гази Местану, у којој устаје песник противу малодушности и брани данашњи нараштај, гласи:

На Гази Местану.

Силни оклопници, без мане и страха,
Хладни ко ваш оклоп и погледа мрка,
Ви јурнусте тада у облаку праха
И настаде тресак и крвава трка.

Заљуљано царство сурвало се с вама...
Кад олуја прође врх Косова равна,
Косово постаде непрегледна јама,
Костурница страшна и поразом славна.

Косовски јунаци, заслуга је ваша
Што последњи бесте. У крвавој страви,
Када труло царство оружја се маша,
Сваки леш је свесна жртва, јунак прави.

Данас нам кажу, деци овог века,
Да смо недостојни историје наше,
Да нас захватила западњачка река
И да нам се душе опасности плаше.

Добра земљо моја, лажу! Ко те воли
Данас, тај те воли, јер зна да си мати,
Јер пре нас ни поља ни кршеви голи
Не могоше ником свесну љубав дати!

И данас кад дође до последњег боја,
Неозарен старог ореола сјајем,
Ја ћу дати живот, отаџбино моја,
Знајући шта дајем и зашто га дајем!

Не могу, а да не изнесем и прву песму, коју је песник ставио на чело нових песама.

КОНДИР.

Почуј, драга, речи искрене и јасне
Једне болне душе твојој души присне,
Пре но олуј стигне и гром страшни прасне,
И немирно срце наједанпут свисне,
Почуј ове песме узалудно страсне.

Пре одсудног боја ја ти нисам дао
Копрену, ни бурму, ни аздију, као
Старински јунаци, по чему ћеш мене
Поменути када стигне удес зао
И запиште деца и заплачу жене.

Сад на разбојишту лежи леш до леша.
Племићи и себри. Леши страшна смеша.
Ноћ се хвата. Само мућа кадкад блисне.

Док последње жртве стари крвник веша,
Непрегледна хрпа рањеника кисне...

Хоће ли ме наћи међу њима твоје
Бистре очи, драга? Хоће л' из кондира,
Ко претеча скромна вечитога мира,
Пасти кап на ране што зјапе и гноје?
Хоће л' пасти капља што болове спира?

Чекам. Нигде никог. Светлост дана гасне,
Ноћ просипа таму и часове касне,
Ни звезде на небу да за тренут блисне.
— Чекам. Нигде никог. Уз вапаје гласне
Непрегледна хрпа рањеника кисне...

Песник, који је пророчански предвидео догађаје! Песник који је певао из душе и био готов да песме своје запечати крвљу својом. Заслужио је да га се сетимо у овим данима. **Миливој.**

Мали Жарко и његова мама.

— Слика из најближе прошлости. —

Живели су на селу. А њихово село било је право српско село. У равници има свега два реда кућа, а по брду су онда остале разасуте на домак, да једва можеш довикати. Кад сусед треба суседа, само чујеш: Ој, хој, Милане пли Стојане! Свачије имање, ма колико било (а нема га баш пространа), ограђено је прошћем или код новијих газда ступцима и жицом, тек да туђ коњ или крава не може ући у забран. А од људи — ништа се не чува. Све је отворено, без кључа и локота.

У такој слободи живели су мали Жарко и његова мама.

У њихову селу није обичај, да ко зове матер мамом. Али Жаркову маму није звао само Жарко мамом, него ју је звало цело село тако. Јер кад кажу мама, онда то није само мати, него још нешто више него само мати.

Била је она из велике задруге Алимпића у блиској варошици, која је била на гласу са свога рада, уредности, честитости и доброте. И она је своју матер звала мамом из доброте, из дечје нежности и зато, што је њена мама још више заслужила, него само то слатко име: мама. Па тако је и свом Жарку, док је још нејак и мајушан лежао у колевци, тепала и казивала: Мама ће ово, мама ће оно! А Жарко је само као грлица гукао и гугутао, јер му је то онда било све знање и умење. Кад се пак оразумио, слухтио је добро, кад би мама добру реч дала своме малом Жарку: Сине и голубане, рано и поносе мој!

И као да му је најслађа реч била: мама. И кад је прогукао, прва му је реч била: Ма-ма-ма-ма... У недоглед би је изговарао, играјући се прстићима и понекад би развукао ма-а-а-ма-а-а, дајући јој већи значај, а понекад би је силно и брзо с навалом изговарао ма-ма-ма-ма, као да хтеде рећи: Знате ли, да је то моја мама и да нико нема таке маме као ја!

И мало је било таких матера. Она је сматрала за своју дужност, да негује свога Жарка правом мајчином негом, као што је и њу њезина мати неговала и однеговала, да и она, ето, може бити права мама.

Иако је у сељачкој кући велик и многостран посао, она је стизала на све, па никад није пропуштала, да свом синку укаже и најмање и најситније неге материне. Ретко се кад десило, да је малишан заплакао, јер је мама над њим бдила као прави анђео чувар. Пре него што би заплакао, мама је отклонила узрок, па није било последице. Нахрани га, намести му постељицу и спусти га у колевку, а малишан заспи и само пукће, пукће, па му се груди надимају и шире. Крепи се и снажи мами својој на радост.

Када доспе, држи га час на левој, час на десној руци и спушта га на крило, па се забавља с њим, пева му и тепа, е заиста нема срећније маме од ње! Што њих двоје разговарају, то само они знају. Они се разумеју.

А кад га положи на крило или у колевку, лако га љуљушка, па му пева: Буји, паји, материна надо, и пева му српску славу и Краљевића Марка . . . . А

малишан тек певукне, чисто помаже мами својој и саглашава се с њом. Они се разумеју.

Мама је у души певала, и кад није гласа пуштала. Била је утврђена у нади, да ће јој синак послужити на дику. А ту је наду изводила отуда, што је сама собом и својим радом била задовољна, а муж јој је честит, па куда ће ивер од кладе. Певала му је од срца и од љубави и слагала му у душу миле звуке, слатке снове и топле осећаје. Певала му је, што је сматрала за своју дужност, да га српском славом и српским јунаштвом подиже и снажи. Та, српска је песма одљуљала народу најбоље синове. Није заман мати Вука Караџића и чика-Јове Змаја за малоће им љуљајући и забављајући их певала наше народне песме, ове песме над песмама. Српска мајка их је родила, а бела вила, млеком одојила.

Но Жаркова мама није ни близу себи уображавала, да јој синак буде великан, као што су узорити Вук и Змај, јер је толико и она, женска глава, знала из читања и слушања, да тек векови рађају једнога Вука, једнога Змаја, једнога Карађорђа, једнога Синђелића... Она је, кад је сину певала, чинила само чисто дужност материнску. Његово је после, колико ће високо узлетети, кад размахне крилима сокољим.

И тако је покрај добре неге материне дете расло и јачало. Сви, који су га знали, а знало га је цело село, веровали су, да ће од Жарка бити врстан детић. И сви су га звали мали Жарко, јер је растом мален био. Но зато је он под мамином руком добро напредовао и телом и душом. Телом је био здрав, чврст и једар, а душом ведар, бујан и уман. Сваком је била позната природна бистрина овог сеоскога детета. Зато, морамо признати, да је покрај добре неге материне, и природа своје учинила. Мама и природа — какве две снаге!

Кад је још носио чакшире, што се натраг закопчавају, био је матери од помоћи. Мати га само викне по имену, а он јури стрелимке, ма да је у гори, и виче: Ево ме, ево! Па ће мами донети сувади, наложити ватру, нахранити живину, донети воде и много других кућевних послова урадити.

Ко год га сретне, ослови га, јер зна, да ће добити паметан одговор. Његове се речи од малена по селу знале, ишле од уста до уста и пропраћале: Што казао мали Жарко. И свет је говорио: Тај Жарко биће бар министар или владика.

Кад је дорастао до школе, мама га је узела за руку и одвела. Учитељ му се обрадовао и погладио га по коси, јер је унапред знао, да ће у њему имати правога ђака и помоћника. Господин је једанпут говорио ђацима: Видите онога малога; он је телом мален, али има добру памет и чисту душу. Па им је онда приповедао из историје о великим људима, који су били телом малени.

Но није Жарко ни прву школу изучио, а изгуби оца. То је било овако:

Отац му је био вредан ратар, вешт занатлија и умешан трговац. Ако је орао и сејао, то је било ваљано урађено. Ако је што дељао и правио од дрвета, ковао или крпио, не би боље умео ни прави мајстор. А ако је ишао да што купи или прода, и у том се разумевао. Тако је једанпут терао он белу марву на сајам преко границе да прода. Кад је био на савијутку, да се спусти из шуме на крчевину, пуче иза грма турска пушка и он паде, да се више не дигне.

Прође један, други, па и трећи дан, а њега нема натраг кући. Тражили су га и распитивали на све стране, али нигде ни трага ни гласа. Оно кажу, да су га видели друмом терати марву, али више ништа не знају. Онда се дигне мама и Жарко, да га траже. Већ су слутили, да није добро, али су се решили, да му уђу у траг, па како им било. Били су код познатих, код власти, на сајму — све бадава. Нема га, па нема. А кад се почну враћати натраг, не успевши, ударе другим путем, и на пропланку једном украј шуме опазе издалека, да се нешто црни. И кад они ближе, оно отац, мртав, убијен. Како су га плитко укопали, наишле вашчурине и ископале га.

Мама и Жарко стали су као укопани. Нит' се мичу, нит' говоре. Слутња им се обистинила. Само зверају и траже некога, али ни сами не знају кога.

Груди им се надимају, песнице стискавају, зубима шкргућу... Страшно... Сагоше се и целивају га у чело и у руку. И то је био сав опроштај, али уједно и — завера.

Затим однесоше оца у село и сахранише га. О том се догађају говорило три дана, па се онда и заборавило. Јер то тамо бива тако. Само су мама и мали Жарко носили на срцу дубоку рану.

Сад је мама још боље прионула око куће и имања и око малога Жарка. Од јадиковања нема ни онако ништа, па се није ни лаћала тога бапскога посла, него је све више смишљала, како ће од Жарка начинити човека, који ће бити слика и прилика очина, ако не боља и изразитија. Веровала је, да ће се само на тај начин одужити сени мужа свога, који ће у њему живот свој продужити. А осећала је, да је то дужна, јер је њен муж погинуо од руке разбојника Турчина, као жртва вредноће и рада за дом и породицу своју.

Кад је Жарко изучио мале школе, дала га је мама у ратарницу. И овде је, као и досад, био вредан и честит, да је био међу својим друговима, истина, опет вредним, честитим и разборитим, виђен и признат.

Мамина реч и савети увек су му добро дошли. Рад и вредноћа развили су га телесно, па иако је био још увек доста мален, он је био добро развијен и сабијен. Кад што ради, све му иде од руке, јер је поуздан у себе, да може урадити како треба. Кад иде, сигурно иде и лепо се носи. А кад говори, слободно мисли, смишљено говори. Тек је у осамнаестој години, а зрео је као прави човек

Дабогме, и прилика, што је оца рано изгубио, утицала је на њега, да озбиљнији постаје и брже зре. Али је том много допринела и стреситост и смишљеност мамина. Школа је пак све то још удесила, улепшала, заокруглила, па је наш Жарко постао узорит.

Кад се Жарко вратио са школа, могла му је мама мирне душе поверити, да слободно управља имањем, јер је он то сад знао боље и напредније, него што се у њих радило, а озбиљности је било у

њега доста. Још као младић доспео је он међу праве људе и сви су га волели и почели поштовати. Што је даље живео и радио, све је више стицао угледа, и његова мама могла се њим поносити. Била јој је још жеља, да га ожени и уведе у ред правих људи.

То је било лако. Ни једна девојка не би се устезала, да од прве речи пође за њега, јер је био честит, добар, здрав, чисте крви, лепушкаст, виђен, паметан. Радо је био примљен код девојака, јер је свака волела коју паметну реч с њим проговорити. Ако се збија и шала, то је била лака и умесна.

Но главно је, да је Жарко имао воље да се ожени, јер је држао, да је сваки Србин дужан и тај дуг одужити своме роду и народу. Све је дакле ишло по реду, и сад је требало само, да његово срце изабере себи друга у животу. Ни то није било тешко, јер је лепа Пава већ слутила, да ће је Жарко просити.

Једнога лепог дана били су они верени, а другога венчани. Сад је мама Жаркова видела своју жељу испуњену. Дом јој се зановио новим животом, и срце јој било пуно радости и лепих нада. А кад је после девет месеци из вајата продро гласић новорођенчета до маминих ушију, она је била срећна и пресрећна. Није више грана одсечена, није дрво без цвета и плода.

Пуно јој је срце било свежине. Али у једном крајичку као да је осећала тврдину, рану незалечену. То је учинио одјек онога праска, што јој је мужа са земљом сравнио.

Та је рана тиштала и њу и малога Жарка целога века, нити би је они залечили онаким истим неделом, да Турчина, можда ни крива ни дужна, дочекају, смакну и поробе. Така равна освета изгледала им је обична, ниска. То им не би залечило ране, нити би задовољило душу очину.

Њихов рад кретао се другим путем. Идејал им је био: Стварати добро на земљи не само за себе, него за све, а уништавати не само једног крвника, него уништење свега зла. То је било тешко очекивати, да ће се испунити, нити су се надали, да ће

за живота свога дочекати дан великога разрачуна добра и зла.

Но дође и тај неочекивани дан. Изненада, као гром из ведра неба одјекивао је глас позива на све стране, да се диже војска против крвника Турчина. Том се гласу нико живи и способни оружјем владати није оглушио. Тај је глас снажно одјекнуо и у души Жарковој. А како и не би. Та, мали Жарко је велика духа. Све да није дужан, полетео би у бој за слободу, да својим животом откупи животе потлачене браће своје, да свети косовске јунаке и покаје смрт оца свога.

Није ни чекао засебна позива, него се одмах спремио. Ижљубио је своје и опростио се. Мама га је опремила лепо, пољубила га у чело и дала му мајчин благослов. Као оно храбра Шпартанка, кад опрема сина у бој, па му предаје штит и вели: С њим или на њему, утврђујући га, да јој се врати као победилац са штитом у руци, или да га мртва на њему донесу — тако је мама на растанку узвикнула му место збогом пошао и сретно се вратио: Напред, соколе, у славу, десница ти рука не клонула!

И они се у часу растадоше. Још зора није ни забелила, јунак је био на месту.

Међу првим ратницима прешао је границу и погледао смрти у очи. На славном Куманову сипао је жестоку ватру. Кад год је запео ороз и врело олово полетело, увек му је пожелео: Срећан ти згодитак! И није промашио.

Тако га је ратна срећа послужила, да га непријатељско зрно није згодило. Сву је ватру издржао јуначки и никад малаксао није. На Маркову Прилипу верао се по кршу као коза, и кад стане, сипа ватру, па начини два три корака отискујући се пушком као оно путник горштак, и опет стане и сипа ватру, па тако непрестано напред, узвикујући сваком олову, што га из пушке пусти: Срећан ти згодитак! А кад опази непријатељског вођа на коњу, где предњачи и храбри збуњене Турке, стаде као укопан и кликну: Ово сени оца мога! Пушка му затрешти, а красни коњаник заљуља се и сравни се са земљом.

Сад настаде јуриш и пред свима је летео неустрашиви Жарко. Непријатељска се војска разасу, а Марков Прилип паде опет Марковим потомцима у руке.

Напред и само напред јурили су непријатеља. Пред Битољем разви се тежак бој. Пред војском је дебело блато и силна вода, али јунацима то не смета. И Жарко ју је смело газио и над водом пушку пунио и празнио. Но где је среће, ту није далеко до несреће. Окиде се однекуда са стране непријатељска пушка и погоди малога Жарка усред јуначких прсију. Пушку испусти, паде у воду и вода се зацрвени од крви Жаркове. Другови му прискочише и изнесу га из бојне линије и предаду га видарима, јер беше у животу, а ови га отправе у болницу на лечење.

Чим се рашчуло, да је Жарко рањен, у болници, чула је то и његова мама и похитала је, да га види. Затекла га је у животу и поздравила га је речима: Нека ти је света рана, јуначе мој! Можеш ли ми преболети ране?

А син је захвално погледа, пољуби врело у руку и — с душом се растаде.

— Нека ти је проста ра́на и мука материна, соколе мој!

Мама је Жарка пренела у мило село његово и укопала га у крај точка*), одакле цело село воде носи. Цело се село и сва околина слегла, да баци шаку земље у отворени гроб миљеника свог, малога Жарка — великог јунака.

А у камен више главе урезали су и ове речи:

Пао си јуначки за нас и за слободу.
Нека ти је просто млеко материно!

М. Ђ.

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

—:—

Ко не уме да жртвује живот, неће му живот добра донети.

*

Замерати могу свачему и глупаци, али не могу паметније радити.

*) извора.

Жене које не рађају.

У свим великим европским државама разлеже се кукњава новина и часописа, како број рађања све то јаче опада.

Број рађања најбоље стоји на Балкану, нарочито у Србији и тамо није опао. Било је добро и у Угарској. Још године 1884. било је на хиљаду душа просечно 44 порођаја годишње. 1908. године било је на хиљаду душа годишње само још $36 \cdot 6$ порођаја. У Хрватској и Славонији је нешто боље. У Немачкој је број порођаја опао такође, нарочито у Берлину. Са стравом спомињу, да у Берлину долази на хиљаду душа само још 24 порођаја, а за Берлином ће полако и Немачка. У Енглеској где је доскора било на хиљаду душа још 35 порођаја, сад је само $25 \cdot 5$.

А у Француској је као што је познато у том погледу најгоре. У прошлим десетинама година још је увек било 24 и 23 порођаја на хиљаду душа, а сад има само $19 \cdot 6$ годишњих порођаја на хиљаду душа.

Број порођаја је зависио од броја склопљених бракова. Сад није тако. Жене се и удају више процената но пре, а порођаја је ипак мање. У Угарској се н. пр. последњих година подигао број бракова, али је ипак спао број порођаја.

Сви редом писци долазе до тог уверења, да томе нема друга узрока, него је узрок баш то, што жене неће да рађају. Један статистичар изнео је бројеве, из којих се то нарочито види. Опадање рађања показује се нарочито тамо где има више деце. Број породица са једним и двоје деце није опао. Али знатно опада број породица, где има троје, четворо и петоро деце. 1903. године било је у Угарско 5671 породица где се родило четврто дете, а 1909. године родило се само у 4681 породици четврто дете.

Сви наведени бројеви јасно показују, да је наступило време кад многе жене неће да рађају, па и време када жене и које рађају неће да имају много деце.

Узроци су економске природе. А те незгодне економске прилике створише данашње друштвене одношаје, који умањују број деце.

У „Жени“ је било већ о овим приликама речи. Тамо је већ изнесено, да најмање деце имају најсиромашнији слојеви, који немају ни куће нити икакве економске сигурности. Најмање деце имају ожењене слуге и надничари, код којих има најмање услова да матере одхране децу. Али је исти такав одношај и код интелигенције. Она се страши да није устању да одхрани, васпита и изведе на пут многу децу. Тај страх захвата већ и ратара осредња па и имућнија стања. Боји се шта ће свакоме да остане, ако стане земљу делити на више страна, а услови за живот данас су тежи но пре.

Обично кажу, да је рађање чисто ствар жене. Хоће ли она да спречи рађање или неће, то зависи једино од ње, а не и од мужа. Но то се не може узети као потпуно тачно. У неким случајевима па рецимо и у већини случајева, жена спречава рађање противу воље свога мужа. Али она зна да та мужевљева пребацивања неће бити онаква, каква би била пре 50 и 100 година. Некада би муж сматрао, да је то страшније и од самога неверства и поступио би према томе, а данас ће он само завртети главом и рећи: Хајд, хајд жено, опет тражиш ђавола; ја ти кажем, можеш још платити главом.

Па и сама околина и друштво сасвим друкчије мисли но пре. О тим стварима се јавно говори, као о најобичнијим стварима, једва то ко таје, и већином нађу свакој жени извине: — Па шта ће? Манте је, млада је; има већ једно дете, па нека јој је само живо и здраво.

Пре је то био један ужасан неморал, једна срамота, убијство, друштво се подизало на жену која је пречила и стамањивала пород у утроби својој, као некада противу вештица, и закони прописују и данас казне за то.

Такав је још доскора био — *морал*. Но чим нешто већина ради, то не може остати неморално. И то најбоље видимо у овом питању.

Данас, када је избило на видик, како је у свима великим такозваним културним државама број рађања опао, сасвим се друкчије пише о томе, него пре 50, пре 20 па и пре 10 година.

Једни кажу: Види се, то је у приликама. Шта да радимо!

Други и то угледни правници устали су и кажу: Па кад је у приликама и кад ово све мора да буде, зашто казни закон још увек жене у извесним приликама због тога? Рађање није њена дужност, већ само њено право. То се тиче ње, па ако хоћете и њеног мужа; па с тим доста! Ето и друштво мисли о том питању сасвим друкчије, па треба и закон.

Долазе социјолози, кажу: Шта ту држава да истерује што већи број рађања? То је из себичних циљева. Хоће да буде што већи број народа, који ће да плаћа порезу и што већи број војника, које ће да шиље у рат. Неће помоћи све казне и неће помоћи ни јача пореза на људе, који немају деце; неће помоћи ни новчане награде, па ни давање ордена онима, који немају много деце. Нека држава, ако може, створи прилике, да ће се сваком милити да има деце, па ће бити деце.

Но устали су и лекари и кажу: — Зар је држава постала као нека фабрика за рађање деце? Сред наших данашњих установа ничу силне болести, економске прилике не дозвољавају многим породицама да посвете довољно времена нези детињој нити довољно трошка око подизања детета. Деца, која одрашћују под незгодним приликама, нису као што ваља и зато бивају наши нараштаји све кржљавији. Кад породица неће да рађа и отхрањује децу, маните је, таква није у стању да васпита честити нараштај.

У овом добу, где је многи свет у толикој мери здравствено дегенерисан, не треба тежити, да има само што више подмлатка, па ма каквог. Дајте нам бољи, здравији подмладак, па не питајмо за број. Него гледајте да забраните брак болеснима, који нису за брак, гледајте њима да спречите рађање деце, па ћемо боље проћи, но да истерујете само

што већи број душа, у којима је болесна душа. Кад добијемо једаред здравији нараштај, онда ће се тај нараштај умножити и вредиће да се умножи. Кратко и јасно: Не требамо много деце, јер та неће вредити ни себи ни држави, него дајте нам телесно и душевно здраву децу.

Са врло много и са врло угледних страна поздрављају данас вест о томе, да је деце све мање и мање. Управ, да матере све јаче и јаче спречавају рађање деце. Оно што је до јуче било тако страшно неморално и срамно, налази данас све више и више браниоца.

Ово није први случај што га видимо у историји развитка човечанства. Питање о моралу стално се мењало. Зависило је од схваћања већине. Кад се већина против нечег огорчи, ствара закон и казни и то је неморално. Кад се већина са нечим помири, што је до јуче осуђивала, она мења закон. Много се што шта казнило смрћу, што данас није кажњиво, а много што шта било је некад слободно што је данас кажњиво.

Но ма како схваћали ову ствар, једно је јасно. И то је оно, што сам већ више пути налазио исписано у Жени. Не вреди кукати ни декламовати. Све што се догађа, то је излив економских и друштвених прилика. Морамо се трудити да изменимо те прилике, па да буде и у овом боље.

Јер заиста, има ли што страшније од матере, која неће да рађа децу? Ту се види, да мора да су ужасне економске, друштвене и васпитне прилике, кад се жена отреса онога, што јој је природом намењено. Ни лепа, ни ружна реч, ни казне ту не помажу. Кад будемо имали здравије земљиште, ницаће и друкчији народ. **А л.**

МУДРЕ ИЗРЕКЕ.

—:—

Туђа мудрост обично свене у твојој глави. Од оне мудрости имаћеш највише хасне, која се у твојој глави залеже.

Борба против умирања одојчади.

Најновија статистика изнела је, да број рађања деце сваке године опада и то мал те не у свима државама. Како да се стане томе на пут, и може ли се томе стати на пут, то иде на други лист, али се лечници све већма и већма баве питањем, како да се стане на пут огромном умирању деце, а нарочито умирању одојчади. Опште је мишљење, да се овим начином може лако накнадити онај губитак, који настаје услед слабијег рађања.

Од стотине деце доживи 5. и 6. годину једна половина. Код нас не доживи од стотину деце половина већ ни пету годину. Но највеће је умирање код деце првога месеца, па затим за време дојења.

Доказано је и то, да од стотину деце, која се дође на мајчиним грудима, шест до седам пута мање умиру од деце, која се уметнички хране. Зато је света дужност сваке матере, да сама дои своју децу, па ма је колико одговарали од тога. Ако не може дуго, нека дои колико може, и ако нема доста млека, нека уз дојење храни дете уметничким начином. И то је боље, него да га не дои никако. Један је лечник казао: свака кап материна млека челичи дете.

Друштво за заштиту одојчади у Диселдорфу расписало је награду за кратко упутство матерама и др. Јелисавета Георги добила је прву награду за своја упутства. Та упутства гласе: 1. Одхрањуј дете на грудима својим, да буде здраво и дуго поживи на земљи.

Ако те људи одговарају од тога, не слушај их.

Буди стрпљива и издржи ако дете неће одмах да прими груди твоје, буди стрпљива, ако ти се и не појави одмах на почетку млеко. Ако стрпљиво и стално мећеш дете на груди, навикнуће се да сиса и твоје млеко ће доћи у изобиљу.

2. Треба да дојиш дете девет месеци, ако је могуће још дуже.

Ако имаш мало млека, подај детету и то мало, а ако немаш довољно времена да га често дојиш, боље је и ређе него никако. Ако се мораш убрзо ра-

ставити са дететом, подај му груди своје макар неколико недеља. Јер свака кап материног млека скупоцена је и не може се платити никаковим златом.

3. Подој дете своје првога месеца 5—6 пута дневно, доцније 5 пута дневно. Између сваког дојења нека протече 3—4 сата, а ноћу нека буде мирно бар осам сати. Опери руке и груди пре но што подојиш дете. Код сваког дојења подај му само једну сису и нека сиса најдуже четврт сата.

Када дојиш храни се добро, али не преко мере. Једи и пиј шта ти годи, али не употребљуј алкохолна пића. Одби дете од сисе само кад наступа хладније време и одбијај га постепено.

4. Тешко одојчету које се не храни материним млеком. На њега зијају сваковрсне опасности па и смрт. Тешко матери која уметнички храни дете, имаће тешкоће и трошка и дан-ноћ живеће у бризи.

Само у крајњој невољи смеш одхрањивати дете уметнички, али онда буди двоструко брижљива и савесна.

Онда подај детету чиста неукварена млека од здраве краве и козе.

Чувај се од разних препарата, (брашно, и т. д.) то много кошта и мало вреди.

5. Судови од млека нека су ти увек до крајности чисти. Укувај млеко чим ти га донесу у кућу, покриј га добро и остави га на чистом месту у хладовини.

Додај млеку воде и шећера, лекар ће ти казати колико да успеш воде и колико да метнеш шећера и колико флашица може твоје дете на дан попити, јер то није за свако дете једнако.

Чувај се да дете не претовари желудац.

6. Стакло из кога пије дете млеко загреј у топлој води, док буде толико топла колико могу канци твојих очију поднети.

Док дете пије држи флашу у руци и скини је одмах чим је дете довољно пило. Што остане од млека можеш баш употребити у домазлуку, али од тога млека не сме дете више пити.

Чим си скинула флашу са детиних уста одмах

је добро испери, а испери и цев од гуме у сланој води и метни је затим у хладну воду. Цев од гуме мора бити што може бити краћа.

7. Од осмога месеца подај детету сваки дан 1—2 кашичице пажљиво скуваног добро исецканог зеља, а мало касније подај му и скуваног разкачканог воћа.

8. Нека ти дете буде увек чисто!

Купај га дневно у топлој води (26 гради Реомира, или $32^1/_2$ гради Целзија). Опери детиње очи чистом водом. Чим дете добије зубе, можеш му прати и уста, пре не. Сасецај детету уредно нокте.

Чим су пелене мокре промени их. Пелене и прашак за посипање не треба штедити.

Детиње рубље, постеља и соба нека буду чисте.

Не дај детету ништа у уста да сиса

9. Дете треба да има што више зрака и светлости. Носи га кад год је могуће из собе. Сваки дан проветри постељу и собу. Не утопљавај много дете и не увијај одело око њега.

10. Кад се дете поболи, зови лекара. И не дај болесном детету ништа осим лаког теја, док лекар не дође.

Деца која се одхрањују флашицама поболе се често.

Деца која се одхрањују на мајчиним грудима поболе се ретко.

Материно млеко је најбоља одбрана противу болести.

Уз ова златна правила треба да додамо још и ове савете: Ако мати мисли да има врло мало млека, или ако се иначе појави каква тешкоћа при дојењу треба да зове лекара, а не да се олако одрече дужности своје. У Немачкој има у сваком већем месту лечник који бесплатно даје савета сиротим матерама које доје децу. Код нас на жалост тога нема, али би и наше општине или добротворне задруге требале да удесе са лекаром за дечије болести, да се прими ове дужности. Прва три дана, док не дође млеко подај детету слабо ошећерисан теј. Храни дете мирно и ако ћеш бити првих дана слаба. Има врло мало болести које не дозвољавају матери да дои. Али то треба да одреди лекар. Пре дојења треба опрати груди са мало разблаженим шпиритусом, то ће спре-

чити да се брадавица не орањави. Жена која дои, треба свако јутро и вече да опере груди водом и сапуном.

Мати кад дои треба да има на себи чисто рубље и чисто одело, да не зарази дете.

Није потребно да се мати која дои храни нарочитом храном. Не стоји да ће млеко бити боље ако мати пије пива. Нека пије млека и воде, а вина и ракије нека се потпуно уздржава.

Ко прочита ова правила, па има на уму како се ми мало држимо тих правила, видеће од прилике зашто нам тако много умиру деца. И све дотле докле та правила не продру у народ, неће и не може бити боље. У часопису „Жени“ било је чешће речи о томе, како су опасне флашице са којима се одрањују деца. И то оне флашице што имају на устима цев од гуме. Што је дужа та цев, тим је теже одржавати је у потпуној чистоти. Зато лечници већ одавно препоручују, да та цев буде што краћа. Али и иначе је врло опасно хранити дете из тих флашица, јер матере обично даду детету флашицу у уста, па га оставе. Дете сиса из флашице много дуже но што би требало, млеко се међутим уквари и отуда бивају и најгоре последице.

Немачка влада поднела је немачком сабору законски предлог, који забрањује продају и употребу флашица за исхрану деце, које имају цев од гуме или стаклену цев. Тај је законски предлог кратак, има три параграфа и гласи:

§ I.

Флашице које се употребљују за дојење деце са цеви као и поједини делови за те флашице не смеју се ни производити ни продавати, нити увозити са стране.

§ II.

Ко се огреши о наређења §. I. биће кажњен са новчаном глобом до 150 марака, или са затвором. Забрањени предмети узаптиће се без обзира, да ли су својина осуђенога или нису.

§. III.

Овај закон ступа у живот после објаве на три месеца.

У образложењу овога законског предлога истиче се, да је умирање деце још увек необично велико. Узрок умирању су понајвише болести органа за варење. Може се рећи, да трећина смртних случајева код одојчади долази од те болести. По општем уверењу лечника флашице са цевима веома су погодне да проузрокују болести. Ако су цеви од гуме, онда их је тешко довољно чистити од заразних клица, ако су цеви од стаклета опасно је, онда се дете може озледити. Матере остављају често те флашице деци на вољу и тиме је редовно храњење спречено. У неким крајевима Немачке, заузимањем лечника и бабица те се флашице све мање употребљују, али у неким крајевима употреба је њихова све чешћа. Стога је потребно да се државним законом забрани у опште употреба тих флашица. Истина је, да ће поједине индустријске гране бити оштећене овим новим законом, али је велика општа корист преча од тога. Иначе, мотивација овог законског предлога изражава наду, да ће творничарима поћи за руком да створе онакве флашице, за исхрану, које одговарају свима захтевима здравствености. Из овога се види, колика се важност придодаје у Немачкој важноме предмету о умирању деце. До скора је било управ немогуће, да се у то питање умеша сабор и законским наређењем заузме становиште у овакој ствари.

Овај законски предлог забрањује употребу поменутих флашица, али неће и не може да диктира законом: на који начин да се одхрањују одојчад, коју мати не може да храни. О том питању биће данас у Немачкој много више говора но до сад. Ми се надамо да ће и наше матере, кад се увере, како је ова ствар озбиљна, одбацити флашице са цевима, а ми ћемо ускоро у нарочитом чланку још проговорити шта је најбоље да замене досадање шкодљиве флашице.

Др. Х.

Часопис „Жена“

Овим првим бројем ушао је часопис »Жена« у III.-ћу годину свога живота.

Молимо поштоване претплатнице, да обнове плетплату и да препоруче наш лист даље.

Цена је »Жени« годишње за Угарску, Аустрију, Босну и Херцеговину 8 круна, на четврт године 2 круне. За Србију и све друге земље 10 круна годишње.

Где је што остало дуга, молимо да се одмах подмири.

С поштовањем

Уредништво и администт. часописа „Жене“ — Нови Сад, — (Ujvidék).

Календар „Жена“

Молимо поштоване претплатнице часописа »Жене«, да поруче

КАЛЕНДАР „ЖЕНА“

за 1913. годину и да га препоруче.

Богат садржај календара штампан је у овом часопису на другом месту.

Цена по комаду **1 круна,** а са поштарином **1 круна 10 пот.**

Администрација „ЖЕНА“

НОВИ САД — (UJVIDÉK).

Разне белешке.

Занимљиво женско питање у Светој Гори.

Познато је, да у Атосу у Светој Гори на острву Јегејског Мора постоји такозвана калуђерска република. Манастири православни, грчки и словенски сачињавају заједницу. Тамо, кажу, живе калуђери веома строго, по правилима светог Василија, држе строго пост и не једу никада меса. Но има нешто што је још занимљивије у њиховим правилима. Никакво женско створење не сме се искрцати на Свету Гору. Тамо у опште никаква животиња, ни мазга ни коњ, ни мачка, ни вашка не сме бити женско. Краљица и царица Јелисавета покушавала је пре више година да оде на Свету Гору; имала је ту посла чак и дипломација, али калуђери нису то дозволили. Света Гора била је до овога рата у турским рукама, она је имала тамо и једног управника, и манастири су плаћали Турској велики данак, отприлике 75.000 круна. Сада је Света Гора у грчким рукама и свака је турска власт престала.

Но сад долази женско питање. Грчкој краљици прохтело се да ступи ногом на ту Свету Земљу, да ли зато што је та земља света, или што је то место забрањено за женскиње, нећемо истраживати. Доста то, она има тврду намеру да оде тамо. Краљ Ђорђе није се могао том одупрети, и затражио је од калуђерске републике, да његова жена са женском пратњом, или на послетку макар и без женске пратње може се искрцати у Свету Гору и обићи манастире. Калуђери су се позивали на своја строга правила, и извињавали се да не могу и не смеју противу правила. Тада је краљ Ђорђе затражио од њих, да промену правила. И заиста ће се заступници свију манастира искупити и решавати о томе питању. Држе да се грчки и српски калуђери (калуђера има тамо неколико хиљада) неће одупирати, али се боје да ће руски калуђери опонирати. То је за сад једино острво, на коме женско не може да се појави. Па ипак кажу, да је један Француз одвео онамо своју жену, разуме се обучену у мушком оделу. Седели су код архимандрита и пили теја, када је архимандриту онај младић постајао све сумњивији. Архимандрит хтеде вештим начином да дозна, је ли тај младић женско. У рукама му беше лимун. Бајаги случајно испусти тај лимун у крило младићево. Младић није скупио

колена да лимун задржи, него је раширио колена и лимун паде на земљу. Мушки кад хоће да задржи какав предмет, он састави колена; женско у таком случају рашири колена, да би се предмет задржао у сукњи. Тада се архимандрит уверио да је тај младић женско, подиже се и рече: Не смем вас дуже задржавати, јер знам да се ви сутра морате зором кренути одавде. Питање је: Хоће ли калуђери бити толико мудри и галантни, као овај архимандрит или ће и после ослобођења од Турске остати онаки какви су били пре хиљаду и више стотина година.

Борба против женске моде.

Вођа америчких женскиња Карли Шатман покренула је жестоку опозицију против сваке женске моде. Она у опште тражи, да женскиње не носи више сукње, него да се облачи као мушкиње, јер је мушко одело много згодније и паметније. Има већ прилично присталица, али има и доста противника међу женскињем, које се иначе у свима другим питањима поводе за њом. У овогодишњем календару „Жена“ била је слика гђе др. Мери Валкер, која је била први поборник женског права у Америци. Из те се слике види, да је та прва поборница облачила мушко одело и носила цилиндер. Но она с тим није могла да продре, а тешко ће и њена последница дочекати за свога живота да види женскиње у мушком оделу по улицама.

Забрањен пољубац.

У Америци у западној Виржинији у општини Велинг забранила је власт пољубац, јер је штетан по здравље, и може да пренесе заразне болести. Ако већ матере хоће по сваку цену па макар у тајности да пољубе своје дете, онда им тамошњи лекар препоручује, да то учине са стиснутим уснама, на стиснуте усне, па да после тога добро обришу своје и детиње усне. Матере веле, да такав пољубац није пољубац.

Женско изборно право у Енглеској.

У Енглеској долази ускоро на дневни ред изборна реформа. Женскиње води тамо огорчену борбу са свима средствима, да дође до свога изборног права. У тој

борби за женско изборно право учествују милион женскиња: међу њима има кнегиња, министарских жена, и на ту борбу троше се милиони. Има неколико хиљада канцеларија одакле женске управљају том борбом. Све би било можда до сад већ друкчије, да енглески министар-председник Асквит хоће да попусти.

Као што је познато, женскиње у свом огорчењу иде тако далеко да га у свакој прилици гађа каменицама и у свакоме друштву насрће на њега и вређа га. Министар председник Асквит изјавио је, да ће одступити ако сабор усвоји онај предлог о женском изборном праву, што је прошлог пута одбијен. Али је изјавио и то, да ће он пристати да се женскињу даде изборно право, али не у оној мери како га оно тражи. Није за то, да се женскиње у том погледу потпуно изједначи са мушкињем. Држе да ће се на крају наћи ипак излаз, и да се влада у том питању неће разбити иако у влади има доста чланова, који су за то, да се у питању права гласа женскиње изједначи са мушкињем.

Женско право гласа у Данској.

У данском сабору усвојен је законски предлог, да се женскињу даде право гласа. За тај предлог гласало је 67 посланика, а противу предлога 12 посланика.

Слепе девојке — телефонисткиње

У Америци, Балтиморе, покушали су да слепо девојче употребе у служби на телефону. Та је девојка тако тачно и савесно отправљала своју дужност, да су покушали и с другим слепим девојкама. Данас их има дванаест. Кажу да им је развијено пипање довољно за тај посао, и да боље раде од оних девојака које виде, јер им вид не скреће пажњу на другу страну.

Како да дочекамо велику старост.

Шамберов журнал у Америци писао је писма старим људима и женама и тражио да му одговоре: шта мисле, зашто су дочекали дубоку старост? Једна старица која је доживела преко сто година, одговорила је: Могуће је доживети сто година, кад се живи умерено и кад се не пију никакви лекови. Један старац је одговорио: Не

треба пушити, и не треба употребљавати лекове. Други одговори гласе: Треба много радити, добро јести и дисати свежа зрака. Има и овакав одговор: Треба рано устајати и рано легати. Неко је писао: Главно је, да се не једимо. Сви ти старци и бабе живели су у браку. Ни једно није написало, можда оно што је најглавније да је од здравих родитеља.

Златна књига о француској кујни.

Нигде се не полаже толика важност на укусна јела као у Француској. Annales Politiques et Littèraires, саопштио је под горњим насловом стотинама рецепта о разним јелима. Управитељ тога листа Брисон, који је и сам велики гурман, обратио се многим француским књижевницима, књижевницама, уметницима и уметницама, политичарима, и молио их да му одговоре: која јела најрадије једу и како се та јела готове. Добио је много одговора, и за дивно чудо, показало се, да нису жене него господа прави гурмани, да се ванредно разуму у рецептима оних јела, која радо једу. Види се, у тој златној књизи има један још не објављен рецепт Александра Дима, како се готови чорба од лука по ловачком начину и има рецепта многих других знаменитих људи. Ово је на сваки начин за многе — сасвим ново. Ми ћемо из те златне књиге од времена на време донети по који рецепт. Сваки је рецепт потписан. За нас је ново и то, кад видимо да француски политичари не потписују само своје чланке са пуним именом, него и кухинске рецепте.

Усамљене жене.

Један је писац написао у париском „Матену“ чланак о овом питању, а написао и драму под горњим насловом. У чланку каже: формула за васпитавање девојака у томе је, да девојка треба само оно да учи што ће јој требати да се мушкима допадне. Она учи из науке толико, да може писмено и усмено сакрити своје незнање. Једном речи она се васпитава за салон. То може бити красна ствар за девојке, које су сретне да се удаду, али шта је са оним другима? Има кокета које се никад не удају, има и ружних, има их толико паметних којима не могу да се допадну данашњи младићи. Има удовица, има распуштеница, и има напуштених. Људи се врло ружно понашају према неудатом женскињу.

Људи никако неће да признаду, да женска глава ако и није удата, исто толико вреди као и он. Спрема се једна социјална револуција, за сада само на пољу рада, где се женскиње све јаче и јаче гура напред, и снажно корача упоред са мушкињем, чак и на пољу напретка механике и проналазака. Многим мушкима то никако није право, али су сами криви, јер су сувише кукавице а да би хтели да узму девојку и без новаца.

Најеманципованије су жене

оне из Балуџистана (између Индије и Перзије). Тамо девојке просе момка којег обегенишу и он не сме да каже: „Нећу", осим ако је тако сиромах да не може да плати девојчином оцу ону своту, коју отац затражи за своју кћер.

Женскиње ватрогасци.

По примеру неких места у Крајнској, где су женскиње ватрогасци, основало се недавно женско ватрогасно друштво и у Клаузну и Фордерблилу код Беча

Где се троши највише јаја.

У Немачкој се релативно највише јаја троше. Тамо је по особи годишње потрошено 127 јајета. У Француској по особи 118, у Енглеској 97, Белгији 94, и у Холандској 91.

Српски рањеници

су сви редом јако захвални својим болничаркама, које их сестрински неговаше. Они који су оздравили, отишли су поново у бојну линију, а отуда пишу писма пуна захвалности. Ево једно тако писмо:

Многопоштована сестро М.....

На првом месту желим да си здраво!

Твоју карту са фотографијом од 3. тек. добих. Хвала ти на сећању, јер тиме дајеш ми доказа потпуно сестрин ске пажње, а свакоме који прочита твоју карту упућену ми и моје речи које о теби проговорих, тврди, да твојим делом превазилазиш косовку девојку.

Ја се мила сестро кроз који дан крећем поново у бојну линију — крећем се као што сам и пре полазио, да ако устреба моје помоћи у освети Лазара и Душана, али сада

се крећем са више пожртвовања, јер имам за то много већих доказа делом доказана, јест ја полазим али имај на уму да твоја доброта и помоћ причињена ми од твоје стране у болести мојој, урезана ће бити у мом срцу као драги камен са којим ћу се до смрти своје поносити, и твоје дело свакоме показати. Мојој мајци пак остаје да има још једно чедо више у теби, а моја породица члана једног породице више. —

Кад се ако Бог даде вратим са бојна поља доћи ћу да се поново захвалим. У времену док се тамо бавим реци свакоме да имаш и ти брата у мени поред остале браће који као што рекох одоше да до краја свете Лазара и Душана. У случају да ја паднем пофали се тиме, јер то ће ти бити као највећа награда од моје стране за учињене ми твоје доброте племените у болести мојој,

Али Бог је добар и ја у то верујем да ће он имати своје милости са којом ће удостојити мене и тебе, те ћу се здрав вратити са тековином која је ретка и тако драгоцена као моја.

До скора виђења, шаље ти искрено поздравље твој брат по Богу

Светислав Марковић
рањеник са бојишта са осталом многобројном породицом из Готка.

Белешке из здравља.

Не носите туђе одело и туђе наките!

Наша сиротиња хоће радо да прими и да носи одело умрлих, а чланови умрлих опет радо дају или продају сиротињи одело које остане од умрлих. Греше једни и други. Ови први греше што баш средством тих хаљина могу да пренесу на себе или на своју чељад у кући неку опаку заразну болест, од које могу по неколико њих да плате главом; а ови други греше пред Богом и пред људима, што своју несрећу преносе и на друге невине. Поред овога у Београду, а можда ће се то наћи још у којој нашој вароши у унутрашњости, има читавих радња или филијала, које дају појединима одело на услугу (особито тз. „салон-

ско“). И овај обичај, који би требало наше власти добро да контролишу, такође је опасан, пошто једно исто одело могу да узимају на услугу лица заражена неком прилепчивом болешћу, која се на тај начин може пренети и на здравог. — Наше женске „помодарке“, поред тога што хоће радо у своју рођену косу да умећу и туђу, Бог те питао с какве главе скинуту, косу, хоће, уз то да узимају на услугу и разне наките (као огрлице, бразлетне, жужу, брошеве, минђуше, гране, дијадеме и др.), а и средством тих накита може лако да се пренесе која заразна болест са болесног на здравог. Зато не носите ништа што је туђе! Боља је своја гуњица, но туђа кабаница! „Народно Здравље“.

Дечији сан.

Одојче има само два захтева. да једе и да спава. Овде је реч о спавању. Многе матере мисле, да дете које је толико лежало у материном телу, не може бити нигде боље смештено, него крај матере, где ће га загревати њена топлота као некада. Лепо је видети дете у мајчином наручју, али поред свег тога, дете треба да има своју засебну постељу, макар у корпи. И најздравија има у устима клице, које њој не шкоде, али могу да шкоде детету, кад се пренесу на њега устима, дисањем и било којим начином. Свако се тело испарава, па није потребно да дете то удише. Нека удише свежа зрака.

Одојче проводи већину свога живота у спавању, па је дужност материна, да удеси детету што бољу постељу. Под дететом је најбоље јастуче од коњске длаке, и то јастуче да не буде тврдо. Ако дете мати увије и у пелене, то дете треба да има толико простора, да се може згрчити и опружити, како му је лакше. Замислимо, да ни одраслом човеку не би било лако, по неколико сати непомично лежати у стези. Но није добро оставити дете сасвим отворено, да може са ножицама и ручицама одгурати танак покривач, јер може и да назебе. Зато је најбоље ударити средњим путем.

Разуме се, да је детету потребно свежа зрака, али не треба дозволити, да на његову ћелаву главу сија сунце. Нека је соба светла али не сувише, него је најбоље кад је застрта провидним зеленим или плавим завесама, јер детиње очи нису доста јаке за сувишну светлост. Глава детиња не

треба да је окренута прозорима. И треба пазити кад се пробуди, да му поглед не падне на предмет који му је немио или од кога би се поплашио.

Детиње уво је осетљивије од ока. Кад дете спава, не треба да је у његовој близини сувише ларме ни галаме, јер ако се често трза из сна може то да постане клица будуће нервозе.

Дете треба доста да спава и треба га научити да спава што дуже. Дете уопште не може сувише много спавати. Кад дођу мајке и кажу: Дете треба раније да устане, јер смо ми устајале чим је свануло, кажите им: — У оно време није било толико трке као данас. Нису хучили аутомобили, електричне железнице и фијакери по улицама; све је онда било мирније. Од дужег спавања није ни једно дете оглупавило, само не треба будно да лежи у постељи.

Можда ће доћи једаред дан, када ће позвани увидети, да предавање у основној школи не треба да отпочне већ у 7 и 8 сати, него у 9. Јутарњи сан више користи детету него рано устајање. Шта имамо од раног устајања, кад су нам деца бледа, и шта имамо од тога, што ће дете већ у 8 место у 9 сати да учи на памет, како је на почетку било све пусто и празно, или: отац иде у поље.

Не треба децу вући собом у вече у позоришта. на забаве и гозбе. Много то шкоди детету, када проводи у загушљивом зраку, када би требало да спава.

Пази на снове твога детета, У сну се продужује јава, и ако магловито. Није све једно, са каквим мислима леже твоје дете. И није све једно, шта се догађа око његове постеље, кад спава. Дете не треба да легне одмах после вечере, не треба са пуним желутцом, али ни са пуном главом. Нека се не напреже учењем пре спавања, нека пре, спавања не буде ни весеља ни претње, нити треба да слуша приче које га узбуђују. Тренутци пре спавања треба да буду благи, мирни — увод у сан... „Die Mutter."

Белешке из домазлука.

Да познамо, је ли платно чисто кончано или памучно, узмимо парче тог платна, оперимо га у сапуници и метимо на ваздух да се осуши. Ако је вуном помешано оно ће се скупити у боре, а ако је чисто кончано остаће право.

Како се пере коњска длака (Росхар). Длаке се метну у буре и прелију неколико пута кључалом водом. Онда се буре поклопи и остави један сат, да длаке постоје. Онда се та вода проспе (оточи), длаке се прелију кључалом сапуницом, буре се опет заклопи. Кад се вода исхлади длаке се добро истару у њој, затим се вода процеди и опет прелије кључалом чистом водом. Добро се промеша са дрветом и остави опет читав сат да постоји, па наново кључалом водом полије и испере. Онда се длаке процеде, на пољави простру и на сунцу или у близини топле пећи суше. За прање коњске длаке не сме се никад хладна вода употребити.

Лаком премазане ствари најбоље се чисте са брашном. Поспемо их брашном и трљамо меком вуненом крпом док се лепо не засветле, а брашно постане прљаво и масно.

Кожне ствари перу се у млакој сапуници, умочимо ствар у добро растворену млаку сапуницу, добро у њој изгњечимо кожу, али не трљамо. Онда извадимо из сапунице и у чистој води испирамо, затим их неисцеђене простремо на ваздух, да се суше.

Ципеле од гуме (галоше). Зими у мочарно доба носимо преко ципела да сачувамо ноге од влаге. Те се ципеле брзо и лако кваре ако неумемо с њима да поступамо како треба. Ципеле од гуме не смемо сушити код фуруне. Њих морамо чим кући дођемо изути и добро изнутра испрашити, а споља добро обрисати и са млаком сапуницом опрати а затим са вуненом крпом истрти док се на њима не појави сјај. Ципеле од гуме треба остављати на засебно место не са другим ципелама заједно. Оне не смеју једно на друго стајати већ једно поред друго. За ципеле од гуме не сме се никаква маст употребљавати.

Ђубре за цвеће у лонцима. Кад хоћемо да пресадимо цвеће из баште у лонце, или из лонца у лонац, добро је да земљу нађубримо. И то на овај начин: Узмимо стари пасуљ, најбоље онај који већ није за употребу и скувајмо га у чистој несољеној води док буде сасвим мек. Онда га оцедимо и разгњечимо са кашиком. Ону масу помешамо са земљом у којој ћемо пресађивати цвеће. Цвеће ће успевати ванредно добро.

Како да штедимо на јајима? Сада када су тако скупа јаја да комад кошта често и 10 потура, може се онда где треба 3—4 јаја узети само једно јаје. Али се жуманце пре но што се мете у тесто, сос, или чорбу, мало посоли и размути. Беланце се туче у пену и тако придода. Уверићете се, јело ће бити тако укусно и имаће боју као да сте употребили више јаја.

Меко месо и од најматорије кокошке. Наше домаћице обично употребљују маторе кокоши само за чорбу, јер им је месо тврдо за пециво и пригање. Но има начина да се томе помогне. Кад кокош закољемо треба је метнути онако са перјем у шафољ ладне воде, тако да и преко ње има воде. Вода се мења сваки дан. То се може поливати 2—3 дана нарочито зими кад је хладно. Месо онда постаје врло меко и може се пригати па и пећи.

Млеко многи не могу да пију, некима је чак тако одвратно, да га се гаде. Нарочито деца у болести не маре да га пију. А има пуно болести у којима треба да је главна храна млеко. Да би га болесник радије пио, јер највише се гаде од мириса који је својствен млеку, да само јако 2 3 кључа пређу преко њега, и онда усути у јак порцелански лонац. Тај лонац метнемо у хладну воду, коју после кратког времена променемо, онда оставимо на хладном месту. Кад се млеко потпуно охлади, процеди се у чашу. Нека га болесник пије гутљај по гутљај или кроз стаклену цев, тако ће му пријати и неће му више млеко бити одвратно.

Сушени зелен пасуљ, грашак и друго зеље, сад се већ код нас одомаћило и зими се много троши. Добија се у свакој већој трговини у мањим и већим пакетима. Врло је укусно и не разликује се од свежега, само кад га умемо да зготовимо. То суво зеље треба прво добро да оперемо од прашине нарочито ако је било отворено а не у пакету. Затим метемо у хладну воду да постоји 2—3 сата да одмекне. Можемо га у истој води динстовати, мало посолити и онда даље с њиме поступати као и са свежим.

Кисео купус да не буђави (плесниви). Потребно је да се она крпа или даска која купус, покрива сваке недеље бар једаред добро опере. Вода (расол) мора увек да се прелива преко даске, тако да је купус потпуно покривен том водом. Ако је потребно да се долије још воде, треба ту воду мало осолити.

Од шоколаде фигуре. (Слаткиш за децу зготовљава се за 20—30 минута). Узме се 28 дека брашна, 20 дека масла, 5 дека какао, 10 дека ситна шећера. То се замеси на дасци и то се тесто подели на четворо. Сваки део развије се и исече на комаде у величини једнога ора. А ти се делови размесе у штрафте као прст дебеле, а од њих се праве разне фигуре или бројеви. Онда их поређамо у тепсију, помажемо жуманцетом и печемо док добро не порумене.

Сендвичи.

Познато је, да су сендвичи уз тај или пиво најслађе мезе. Али мало њих знају, како су постали сендвичи. Има две верзије о томе. Једни приписују постанак њихов, Лорду Сендвичу, који је био тако страстан карташ да није хтео игру да прекида, већ му је момак спремао те мале земичке са разним укусним зачином и на тањиру на карташки сто метуо. По другом причању било је то у половини прошлог столећа, када је енглеска краљица Викторија била код Лорда Сендвича да у његовом двору пије чај. Том приликом је кувар лордов први пут зготовио те мале котуре, који су краљици тако пријали да су их онда у свима великим кућама готовили и назвали по лорду Сендвичу — сендвичима. Од то доба се и готовљење сендвича усавршило т. ј. допуњавало. Јер први сендвичи били су доста једноставни. На танак колут векне или бела хлеба у ширини од 5 центиметра и дужине од 9 центиметра мазали су добро измућеног масла, помешаног са мало енглеског сенефа, а одозго су метали фино исецканог печеног меса, сува језика, шунке и т. д. На то су метали други колут помазан маслом и првобитни сендвичи су готови. — Данас се сервирају сендвичи у свако доба дана и сваком приликом, само је и форма и садржај према прилици удешен. Има две врсте сендвича тако звани поклопљени сендвичи, испуњени са мајонезом, масом од пастета, кремом од сира и т. д. и отворени сендвичи, који се гарнирају са разним деликатесама. За сендвиче узимају се нарочите мале векне, које се издубе и са разним деликатесама испуне, земичке на пола расечене, а и црни лебац од ражи и тако звани Симонов лебац. Да се могу лепа парчад да секу, треба да је хлеб или векна дан пре печена. А саме сендвиче готове један сахат пре сервирања, јер се иначе исуше и изгубе и добар изглед и добар укус. Масло треба

да је добро измућено, један део са сенфом, а један део са сарделом помешан. И сендвичи са целером добри су. Између две маслом намазане половине земичке долази на једну страну кроз сито протерано жуманце тврдо куваног јајета, а на другој страни исто тако процеђено беланце. На то се мете мекано скуваног а на коцке исеченог целера, а преко њега поспе добар пикантан мајонез сос. Уз сендвиче са мајонезом даје се виљушка, а тако звани суви сендвичи једу се из руке. Ти се сендвичи зову отворени сендвичи и ту може свака домаћица по своме укусу и умешности да на разне начине зготовља. Главно је, да се добро намажу са маслом чистим или помешаним са сенфом или сарделама, а гарнира са сувим језиком, шунком, јајима, росбефом, ајваром, телећим печењем, пилетом, дивљачи и т. д. И сама сам покушала једну мешовину за сендвиче, која се тако допала мојим гостима, да ћу и тај рецепт овде да споменем.

Узела сам осмину килограма најбољег масла (тебутер), добро измутила са четир очишћене и кроз сито протрвене сарделе, умешала бело месо ћурчије, 3 парчета зечијег печења, 2 парчета телећег печења, 2 котура шунке, 5 тврдо скувана јајета, 3 краставца из воде, све то ситно исецкано, и 2 кашике француског сенфа, 20—30 филера капре, мало осолила, све добро измутила и том масом помазала половине од мале земичке. Одозго, на сваку половину дометнула један котур куваног јаја и сендвичи беху и лепи за око и укусни за јело.

Радо се једу и сендвичи са сиром. Узима се липтајски, рокфор или честер. Ма коме од тих сирова придода се добро измућено масло и њиме се помажу земичке или хлеб.

У Америци су модерни тако звани естетични сендвичи. За те сендвиче парфимирају и масло и земичке. И то на овај начин: у једну кутију од лима мету цвеће по свом избору. У ту кутију сместе масло у кесици од тила, и држе затворено 24 сата. Исто тако у другој кутији сместе земичке. Ти сендвичи ничим се не гарнирају, само су помазани тим парфимираним маслом.

За тако звани тај што га пију у пет часова, врло се радо једу сендвичи са пекмезом, упитијаним соком од воћа, или укуваним воћем сваке врсте. Вешта домаћица умеће и сама да комбинује још и друге сендвиче према оном што јој се у кући нађе кад јој изненада гост дође. М.

Садржај 1. броја „Жене“.

Слика: Кнегиња Јелена Петровна Константиновић, у скромном оделу милосрдне сестре. — Слике из београдских болница. — Слика: Госпођа Мамулов превија једног рањеника. — Слика: Рањеници и болничарке у болници београдској у школи код саборне цркве. — Слика: Српске болничарке. — Слика: Амбуланта у болници код саборне цркве. — Слика: Операција у болници код саборне цркве. — Слика: Из болнице осамнаестог пука. — Слика: Из болнице осамнаестог пука. — Слика: Рањеници и болничарке из болнице у Палилули. — Слика: Операција у болници код саборне цркве. — Песма: Ускрс српских вила. — Мудре изреке. — Попадија. — Мудре изреке. — Како грешимо према деци? Од —ат. — Женскиње и њихово изборно право у Угарској, од К. М. — Пророк песник о Косову, од Миливоја. — Мали Жарко и његова мама. (Слика из најближе прошлости.) Од М. Ђ. — Мудре изреке. — Жене које не рађају, од А—л. — Мудре изреке. — Борба против умирања одојчади, од Др. Х. — Разне белешке. — Белешке из здравља. — Белешке из домазлука.

Изашао је из штампе и разашиље се мој

„Велики Српски Кувар“

који износи преко 30 штампаних табака на финој сатинираној хартији и повезан у модеран повез од енглеског платна са 2500 рецепата. У њему је и српска и босанска кухиња, а стаје само 5 К заједно с увезом.

Плетплатити се може код мене у Мостару или у књижари Трифка Дудића у Мостару.

3—3 **Зорка Бабић, рођ. Митровић.**

СМИЉА СОДИЋЕВА кројачица женског одела.

НОВИ САД, — ГЛАВНА УЛИЦА БР. 25.

(У КУЋИ СРПСКЕ ПРАВ. ЦРКВЕНЕ ОПШТИНЕ)

препоручује се поштов. публици из места и са стране прима сваковрсне радове по најумеренијој цени.

6—12

Електрична штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.